

Fremmedsprog på hhx og stx

Evaluering af fagområder 2008

Fremmedsprog på hhx og stx

Evaluering af fagområder 2008

2009

Fremmedsprog på htx og stx

© 2009 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Bemærk:

Danmarks Evalueringsinstitut sætter komma
efter Dansk Sprognævns anbefalinger

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-496-9

Indhold

1	Resume	7
2	Indledning	9
2.1	Formål	9
2.2	Evalueringsdesign	9
2.3	Tilrettelæggelse	11
2.4	Rapportens opbygning	12
3	Overblik over fagområdet	13
3.1	Rammer for fagområdet	13
3.2	Opnåede niveauer inden for fagområdet	16
3.3	Ændrede læreplaner	18
3.3.1	Fra pensumstyring til målstyring	19
3.3.2	Større fokus på den sproglige dimension - især i engelsk	19
3.3.3	Nye prøveformer	21
3.3.4	Fremmedsprogenes identitet	21
3.4	Sammenfatninger og vurderinger	22
4	Fagligt samspil	23
4.1	Fremmedsprog i studieretningerne	23
4.1.1	Udbud af studieretninger	23
4.1.2	Oprettede studieretninger 2008	24
4.1.3	Elevniveauet	26
4.2	Formaliserede flerfagligt samspil	27
4.2.1	Studieretningsprojektet	29
4.2.2	Studieområdet på hhx	29
4.2.3	Almen studieforberedelse på stx	30
4.2.4	Almen sprogforståelse på stx	31
4.2.5	Placeringen af undervisningen i andet fremmedsprog	32
4.3	Sammenfatning og vurderinger	33
5	Fagområdet og elevernes studiekompetencer	35
5.1	Vurderinger af fagområdet	35
5.2	Aftagernes kompetenceønsker	39
5.3	Sammenfatning og vurderinger	41
Appendiks		
Appendiks A:	Projektbeskrivelse	43
Appendiks B:	Dokumentation og metode	47

1 Resume

Denne rapport belyser hvilken betydning gymnasireformen fra 2005 har haft for fagområdet fremmedsprog på hhx og stx. Rapporten er én af fire rapporter om fagområdeevalueringer som Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gennemfører for Undervisningsministeriet. De fire fagområdeevalueringer fokuserer på reformen fra forskellige vinkler og udkommer sammen med en samlet evaluering af gymnasireformen som EVA har gennemført som led i sin handlingsplan for 2008.

Evalueringen kortlægger fremmedsprogenes stilling efter reformen. Rapporten forholder sig ikke til om de ændringer der er sket med reformen, er intenderede eller ej. Samtidig skal rapporten opfattes som en erfaringsopsamling der kan bruges i det videre arbejde med at implementere reformens intentioner.

Fagområdet fremmedsprog består dels af engelsk, som er obligatorisk på enten B- eller A-niveau, dels af et andet fremmedsprog som er obligatorisk. Derudover har eleverne mulighed for at vælge yderligere sprog eller højere niveauer. Fokus i evalueringen ligger på engelsk, spansk, fransk, tysk og latin.

Engelsk er styrket – øvrige fremmedsprog er svækket

Kvantitativt er bredden af fremmedsprog i gymnasiet efter reformen svækket, forstået på den måde at markant færre elever har tre moderne fremmedsprog i dag sammenlignet med tidligere. Dette skyldes blandt andet at reformen har fjernet muligheden for at vælge mellem matematik og et tredje fremmedsprog på hhx, og at de sprogkrav der automatisk fulgte med det tidligere sproglige almene gymnasium, er forsvundet i takt med ophævelsen af sprogligt og matematisk gymnasium. Dette rammer også latin, der er gået markant tilbage efter reformen idet kun meget få elever nu opnår et formelt niveau i latin.

Fagområdet er til gengæld styrket i dybden, forstået på den måde at eleverne opnår højere niveauer i de enkelte sprogfag. Det gælder især begyndersprogene (spansk og i mindre omfang fransk og tysk) idet reformen stiller krav om at de skal læses på A-niveau, altså i tre år. Tidligere var det tredje år (det daværende B-niveau) valgfrit. Engelsk A er også blevet obligatorisk på hhx efter reformen, og det betyder at alle elever nu opnår dette niveau. Også på stx vælger en større andel end tidligere engelsk på A-niveau.

Lærerne er imidlertid ikke overbeviste om at den formelle styrkelse i dybden afspejler en reel styrkelse af niveauet. Der er stor bekymring for at det svækker det generelle niveau når alle elever skal have faget på A-niveau. Evalueringen peger på at bekymringen har vist sig mest berettet i forhold til begyndersprogene, og at de tidsmæssige ressourcer der bliver brugt på et obligatorisk A-niveau i begyndersprog, måske kunne bruges bedre. Samtidig peger evalueringen på det bemærkelsesværdige i at der er forskel på kravene om engelskfagligt niveau på stx (obligatorisk B-niveau) og hhx (obligatorisk A-niveau).

Svært at inddrage andet fremmedsprog i flerfagligt samspil

Et væsentligt formål med gymnasireformen var at understøtte en høj grad af flerfagligt samspil, dels gennem formaliserede rammer som almen studieforberedelse på stx og studieområdet på hhx, dels gennem etableringen af studieretninger. Når det gælder fremmedsprogene, fungerer flerfagligheden imidlertid ikke optimalt.

Strukturelt er der forskellige udfordringer på stx og hhx. På stx er det en udfordring at andet fremmedsprog typisk læses på tværs af klasser og derfor ikke naturligt indgår i almen studieforberedelse. Evalueringen peger på at der er behov for en central styring og koordinering på skolerne hvis denne udfordring skal løftes. For hhx gælder at der er en lang periode mellem studieområdet del 1 på første år og det internationale område på tredje år hvor der ikke er formaliserede rammer for flerfagligt samspil der involverer fremmedsprog. Evalueringen viser desuden at andet fremmedsprog kun i meget begrænset omfang indgår i studieretningerne på både stx og hhx, og at andet fremmedsprog derfor kun i begrænset omfang kan indgå i mere uformelle samspil eller toninger af studieretningerne og i studieretningsprojekterne.

Engelsk er ikke i samme grad som de øvrige fremmedsprog berørt af de strukturelle udfordringer, og også indholdsmæssigt er det lettere at inddrage engelsk i flerfagligt samspil. Det skyldes bl.a. elevernes indgangsforudsætninger, der gør det muligt at bruge sproget aktivt i samspil med andre fag, mens lærere i især begynderstadiet oplever at elevernes begrænsede sproglige forudsætninger kan gøre det svært at indgå på lige vilkår i samspil med andre fag. Evalueringen peger på et behov for at udvikle eller tydeliggøre måder hvorpå fremmedsprog kan indgå i flerfaglige samspil der tilgodeser målbeskrivelserne i fremmedsprogens læreplaner.

Almen sprogforståelse på stx fremstår som en god nyskabelse

Almen sprogforståelse (AP) er et forløb på 45 timer på stx som har til formål at give eleverne en grundlæggende indføring i grammatik og sprogforståelse. Evalueringen peger på at forløbet i det store og hele fungerer godt. Både lærere, ledere og elever er generelt glade for forløbet. Især peger eleverne på grammatikdelen som en vigtig forudsætning for det videre gymnasiale forløb. Der er stor forskel på hvordan skolerne rent praktisk tilrettelægger AP, og på nogle skoler synes der især at være vanskeligheder med at få latindelen i AP knyttet tæt nok til den øvrige AP-undervisning. Overordnet peger evalueringen på at der stadig forestår et arbejde med at nyttiggøre AP i de enkelte sprogfag, både under og efter AP-forløbet.

Mens AP har sin egen læreplan på stx, indgår der på hhx en sproglig dimension i læreplanen om studieområdet del 1. Denne dimension gribes meget forskelligt an på skolerne, og evalueringen peger på et behov for at udfolde målene for denne sproglige dimension.

Reformen adresserer mange af aftagernes ønsker

Umiddelbart synes der at være en høj grad af overensstemmelse mellem aftagerinstitutionernes forventninger og de kompetencer som flere af reformens nyskabelser sigter mod, bl.a. AP. Det er dog vigtigt fremover nøje at følge om fremmedsproglærernes oplevelse af et dalende fagligt niveau kommer til udtryk når dimittenderne begynder på en videregående sproguddannelse.

2 Indledning

I sommeren 2008 dimitterede de første studenter efter reformen af de treårige gymnasiale uddannelser. I den forbindelse gennemfører EVA en række reformrelaterede undersøgelser og evalueringer, dels af enkelte fag, dels af fagområder og endelig af reformen samlet set. Både fag- og fagområdeevalueringerne er rekvireret af Undervisningsministeriet. I denne rapport fremlægges resultaterne af evalueringen af fagområdet fremmedsprog på hhx og stx.

2.1 Formål

Evalueringen af fremmedsprog på hhx og stx indgår i en række af fagområdeevalueringer der i øvrigt omfatter:

- Det økonomiske fagområde på hhx
- Det tekniske og naturvidenskabelige fagområde på htx og stx
- Det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf.

Fagområdeevalueringerne fokuserer ikke på de enkelte fag inden for fagområdet, men belyser hvordan fagområdet fungerer i bred forstand. Fremmedsprog opfattes i denne sammenhæng som en dimension i uddannelsen, og evalueringen omfatter primært engelsk, fransk, spansk og tysk. Sekundært inddrages de mindre fremmedsprog og de klassiske sprogfag.

Evalueringen skal belyse indholdsmæssige og strukturelle træk ved undervisningen i fremmedsprog med henblik på at vurdere virkninger af reformen i forhold til fagområdet. Evalueringen dækker tre fokusområder:

- Fagområdets stilling i uddannelserne idet der anlægges et komparativt perspektiv i forhold til tidligere
- Det faglige samspil inden for fagområdet og i forhold til uddannelsen i sin helhed, herunder også almen sprogforståelse
- Fagområdets rolle i forhold til gymnasireformens overordnede mål om at styrke elevernes studiekompetence – forstået både som en specifik fremmedsproglig kompetence og som en mere generel studiekompetence.

Evalueringen er blevet gennemført umiddelbart efter afslutningen af det første gennemløb efter reformen. Evalueringens dokumentation baserer sig dermed på erfaringer fra et enkelt samlet forløb. Der har været tale om en implementeringsproces, og både fra centralt hold og lokalt på skolerne er der sket ændringer i løbet af første gennemløb.

2.2 Evalueringsdesign

Evalueringen af fremmedsprog på hhx og stx er blevet gennemført på baggrund af en projektbeskrivelse der blev forelagt Undervisningsministeriet i marts 2008. Projektbeskrivelsen der findes som rapportens appendiks A, gør rede for evalueringens formål og metode. Nedenfor gennemgås de enkelte dokumentationskilder. En uddybende metodisk beskrivelse findes i rapportens appendiks B.

Det valgte evalueringsdesign omfatter både kvantitative data i form af spørgeskemaundersøgelser og statistiske data fra UNI-C og kvalitative data i form af skolebesøg og aftagerinterview. Designet sikrer at evalueringens fokusområder er belyst både i dybden og i bredden.

Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

I august 2008 gennemførte EVA en webbaseret spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere på de treårige gymnasiale uddannelser. Formålet med undersøgelsen var tosidigt. Dels skulle den give et landsdækkende billede af hvordan lederne opfatter og vurderer centrale forhold ved reformen. Dette landsdækkende billede indgår i EVA's evaluering af reformen samlet set. Dels skulle undersøgelsen kortlægge forhold og vurderinger med særlig relevans for evalueringerne af fagområder. Det drejer sig om:

- Udbud og oprettelse af fag, herunder valgfag
- Placering af fagene i det treårige forløb
- Fagenes rolle i forhold til faglige samspil
- Ledernes vurdering af fagområdets stilling efter reformen.

Spørgeskemaundersøgelsen er en totalundersøgelse hvilket vil sige at EVA har udsendt et spørgeskema til samtlige institutioner med stx- og hhx-niveau. I alt har 108 stx-ledere og 38 hhx-ledere besvaret spørgeskemaet. Det svarer til svarprocenter på hhv. 77 og 83.

Kvantitativt materiale i øvrigt

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasireformen er der foruden undersøgelsen blandt skoleledere, som er nævnt ovenfor, gennemført stikprøvebaserede spørgeskemaundersøgelser blandt lærere og elever på de treårige gymnasiale uddannelser. Nogle resultater fra disse undersøgelser er relevante for evalueringerne af fagområder. Det drejer sig om:

- Elevernes vurderinger af de enkelte fagområders vægt
- Lærernes vurderinger af elevernes opnåede kompetencer
- Lærere og elevers vurderinger af formaliseret flerfagligt samspil efter reformen.

Undersøgelsen blandt elever blev gennemført af Danmarks Statistik som telefoninterview i august 2008. I alt har 1.405 elever besvaret spørgsmålene, heraf 230 3.-årselever på hhx, 270 3.-årselever på stx, 200 dimittender fra hhx og 244 dimittender fra stx. Der er tale om en samlet svarprocent på 66.

Undersøgelsen blandt lærere blev ligeledes gennemført af Danmarks Statistik i august 2008. Undersøgelsen blev gennemført som en kombineret webbaseret og telefonisk undersøgelse. I alt 1.134 lærere besvarede spørgeskemaet, heraf 429 stx-lærere og 419 hhx-lærere. Det svarer til svarprocenter på hhv. 85 og 69.

Desuden er der i evalueringen anvendt talmateriale fra UNI-C vedrørende fag, niveau og studieretninger. Tallene stammer fra følgende publikationer der er tilgængelige på Undervisningsministeriets hjemmeside: www.uvm.dk:

- *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008*. UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008
- *Analyse af studenterne 2009 fra de 3-årige gymnasiale uddannelser (stx, hhx og htx)*. UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008.

EVA har som supplement hertil foretaget yderligere optællinger i det datamateriale der ligger til grund for UNI-C Statistik & Analyses rapport *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008*.

Endelig har EVA modtaget materiale fra Undervisningsministeriet vedrørende skolernes udbud af studieretninger, kunstneriske fag og andet fremmedsprog.

Skolebesøg

I august og september 2008 gennemførte EVA besøg på i alt 14 skoler, heraf 8 stx-skoler, 3 hhx-skoler, 2 htx-skoler og en kombinationsskole med både hhx og htx. De 14 skoler var udvalgt så der samlet set var en geografisk og størrelsesmæssig repræsentativ spredning.

Skolebesøgene havde et tosidigt formål. De skulle bidrage dels til EVA's samlede evaluering af reformen, dels til dokumentationsindsamlingen i forbindelse med evalueringerne af fagområder.

Alle skolebesøg handlede derfor om såvel generelle forhold vedrørende reform og reformimplementering som ét eller to specifikke fagområder. På følgende skoler blev der sat særligt fokus på fremmedsprog:

Handelsskoler (hhx):

- BEC Business
- EUC Nord, Handelsgymnasiet i Hjørring
- Handelsskolen Sjælland Syd, Handelsgymnasiet i Vordingborg
- Skanderborg-Odder Center for Uddannelse.

Almene gymnasier (stx)

- Nyborg Gymnasium
- Roskilde Gymnasium
- Silkeborg Gymnasium
- Struer Statsgymnasium.

På hver skole blev der gennemført separate gruppeinterview med hhv. sproglærere og elever. Disse interview havde alene fokus på fremmedsprog. Desuden blev der gennemført interview med skolens ledelse hvor fremmedsprog blev drøftet sammen med andre temaer. EVA havde bedt om at elevgruppen blev sammensat så at elever både fra fremmedsproglige studieretninger og fra andre studieretninger var repræsenteret.. EVA havde desuden bedt om at lærergruppen skulle repræsentere en faglig bredde inden for sprogfagene. Skolebesøgene har bidraget med et kvalitativt syn på reformen og underbygger og kvalificerer dermed det kvantitative materiale.

Aftagerinterview

Forud for skolebesøgene blev der foretaget telefoninterview med repræsentanter for videregående uddannelser som er blandt typiske aftagere af dimittender med fremmedsproglig profil. I alt fem aftagere i form af repræsentanter for videregående uddannelser hvor fremmedsprog spiller en central rolle, er blevet interviewet. Alle interviewpersoner har eller har haft ansvar som studieledere.

Formålet med interviewene har været at frembringe et eksternt perspektiv på fagområdet med særligt fokus på spørgsmålet om hvilke kompetencer aftagere ser som nødvendige og relevante blandt elever med en gymnasial uddannelse. Interviewene fandt sted i forsommeren 2008, og det er derfor vigtigt at bemærke at de interviewede aftagere ikke på dette tidspunkt havde studiestartere som er dimitteret efter reformen. Formålet med aftagerinterviewene har derfor ikke været at få vurderinger af hverken tidligere eller nuværende studiestartere, men et generelt indtryk af hvilke kompetencer det er nyttigt at have fra en gymnasial uddannelse ved studiestart på en videregående fremmedsproglig uddannelse.

Interviewene har bidraget til forberedelsen af skolebesøgene og fungerer desuden som perspektivering i forhold til de kompetencer som elever, lærere og ledere vurderer at studenterne får med en gymnasial uddannelse. I denne sammenhæng er det naturligvis vigtigt at huske på at der ikke er tale om en repræsentativ eller udtømmende kortlægning af aftagernes syn på kompetencebehov hos studiestartere, men blot om nedslag i det meget store felt af videregående uddannelser hvor fremmedsprog spiller en central rolle.

2.3 Tilrettelæggelse

Gennemførelsen af fagområdeevalueringerne har involveret mange mennesker. Ud over de lærere, elever og ledere der har bidraget til dokumentationsindsamlingen, som nævnt ovenfor, er der i forbindelse med hver enkelt fagområdeevaluering nedsat en følgegruppe med ekspertise inden for det konkrete fagområde. Desuden er der på EVA nedsat en projektgruppe.

Følgegrupper

Til hver fagområdeevaluering er der knyttet en følgegruppe på fem til syv personer med særlig indsigt inden for det evaluerede fagområde. Følgegruppen har haft til opgave at kommentere

dokumentationsmaterialet og give sparring til EVA's projektgruppe i forbindelse med analyse og afrapportering af materialet.

Hver følgegruppe har tilsammen haft følgende kompetencer:

- Undervisningserfaring i fag inden for fagområdet på hhx eller stx uddannelser
- Ledelseserfaring fra hhx eller stx uddannelser
- Eksternt perspektiv på fagområdet.

I evalueringen af fremmedsprog har følgegruppen bestået af:

- Susann Albeck, lektor på Køge Handelsskole (engelsk)
- Bodil Due, dekan ved Det Humanistiske Fakultet på Aarhus Universitet
- Vibeke Gade, inspektør og lektor på Kolding Gymnasium (fransk, spansk og tysk)
- Lone Häckert, vicerektor på Birkerød Gymnasium (tysk)
- Ida Klitgaard, adjunkt ved Institut for Kultur og Identitet på Roskilde Universitet (RUC)
- Lis Petersen, HR-chef for IBC Kolding (tysk)
- Lars Roesen, inspektør og lektor på Ringkjøbing Gymnasium (græsk og latin).

Projektgruppe

EVA har nedsat en projektgruppe der sikrer at der i evalueringerne anvendes pålidelige og hensigtsmæssige metoder inden for rammerne af den projektbeskrivelse der ligger til grund for evalueringen. Projektgruppen har haft ansvaret for evalueringerne, forestået indsamling og analyse af dokumentationsindsamlingen og udarbejdet rapporterne.

Det overordnede ansvar for koordineringen af fagområdeevalueringer ligger hos evalueringskonsulent Rikke Sørup som er projektleder på fag- og fagområdeevalueringerne. Den specifikke evaluering af det fremmedsproglige fagområde er gennemført af evalueringskonsulent Andreas Christoffersen. Endvidere har evalueringsmedarbejderne Lotte Kanstrup og Cæcilie Schou deltaget i arbejdet.

2.4 Rapportens opbygning

Rapporten indeholder, ud over resuméet og denne indledning, tre kapitler. Alle tre kapitler belyser sider af fagområdets position i uddannelserne efter reformen. Kapitel 3 beskriver fagområdet overordnet set. Kapitlet indkredser fagområdets karakteristika idet det gør rede for formelle ændringer som fagområdet har gennemgået i forbindelse med reformen. Desuden beskriver kapitlet konsekvenserne af disse ændringer som det kvantitativt kommer til udtryk gennem studenternes formelle fremmedsproglige niveau.

Kapitel 4 retter fokus mod den pædagogiske praksis i form af fagligt samspil. Kapitlet belyser rammerne for det faglige samspil som det kommer til udtryk i skolernes udmøntning af studieretningstanken. Kapitlet omhandler samspillet både mellem fremmedsprogene og mellem fremmedsprog og de øvrige fag. Fokus er på det formaliserede samspil i form af almen studieforberedelse og almen sprogforståelse på stx og studieområdet del 1 og 2 på hhx.

Endelig belyser kapitel 5 resultaterne, forstået som de studiekompetencer studenterne besidder når de forlader gymnasiet. Lærere og elevers vurderinger af opnåede studiekompetencer perspektiveres gennem de ønsker som en række repræsentanter fra videregående sproguddannelser har formuleret i forhold til kommende studiestartere.

Rapporten indeholder analyser af den indsamlede dokumentation. Der er tale dels om nogle fælles betragtninger på tværs af hhx og stx, dels om separate afsnit for hver af de to uddannelser. EVA har gennemført analyserne med sparring fra den nedsatte følgegruppe. Kapitel 3-5 afsluttes med en række sammenfatninger og vurderinger. Vurderingerne er foretaget af EVA på baggrund af evalueringens dokumentationsgrundlag.

Endelig indeholder rapporten en appendiksdel med projektbeskrivelsen samt udførlige beskrivelser af de anvendte metoder.

3 Overblik over fagområdet

Dette kapitel indkredser fagområdets karakteristika på de to uddannelser ved at undersøge rammerne for fagområdet. Det gælder såvel de centralt fastsatte rammer som skolernes udbud af sprogfag. Herefter beskrives nogle konsekvenser af disse rammer som de kommer til udtryk i form af de faktiske niveauer eleverne opnår i de enkelte fremmedsprog sammenlignet med niveauerne før reformen. Endelig beskrives det fremmedsproglige fagområdes identitet med udgangspunkt i læreplanernes beskrivelser og de opfattelser af fælles karakteristika der blev givet udtryk for i interviewene med lærere, elever og ledere under skolebesøgene.

3.1 Rammer for fagområdet

Efter reformen kan fremmedsprog principielt indgå på tre forskellige måder i hhx- og stx-uddannelserne:

- *Som obligatorisk fag.* Engelsk har en særstatus idet det er obligatorisk på begge uddannelser. På hhx er det efter reformen blevet obligatorisk på A-niveau, og på stx er det fortsat obligatorisk på B-niveau. Som obligatorisk fag læses engelsk i studieretningsklasserne. Desuden indgår et obligatorisk andet fremmedsprog. Vælger eleverne et fortsættersprog, er det obligatorisk på B-niveau, mens et begyndersprog efter reformen er obligatorisk på A-niveau, altså i tre år. Det obligatoriske andet fremmedsprog læses oftest på tværs af studieretningsklasser. På nogle skoler har der været tvivl om hvorvidt det er muligt at binde valget af andet fremmedsprog til studieretningsklasserne.
- *Som studieretningsfag.* Pga. det obligatoriske A-niveau kan engelsk ikke være et studieretningsfag på hhx. På stx kan engelsk A indgå som et af tre studieretningsfag. Desuden kan fremmedsprog på A-niveau indgå som studieretningsfag på begge uddannelser. Fortsættersprog på B-niveau kan indgå som studieretningsfag hvis eleverne har et begyndersprog på A-niveau som andet fremmedsprog. Endelig kan studieretninger på stx indeholde et eller flere klassiske sprog.
- *Som valgfag.* Eleverne har mulighed for som valgfag at vælge sprogfag på et højere niveau end det obligatoriske. Dvs. at de kan vælge at løfte et fortsættersprog, og på stx også engelsk, til A-niveau. Alternativt er der mulighed for at vælge yderligere fremmedsprog som valgfag. Valgfag vil typisk blive læst på tværs af studieretningsklasser. I forhold til engelsk på stx har det været en udfordring at det obligatoriske B-niveau skulle læses over tre år. Det betød at et løft til A-niveau foregik parallelt med afslutningen af det obligatoriske B-niveau. Efter det første gennemløb efter reformen har skolerne fået mulighed for at løse dette problem ved at afslutte engelsk B efter to år.

Disse rammer betyder at alle elever i dag stifter bekendtskab med mindst to fremmedsprog i gymnasiet: engelsk og et obligatorisk andet fremmedsprog. Øvrige sprog må tilvælges gennem studieretninger eller som valgfag. Dette svarer stort set til minimum for matematiske elever og hhx-elever tidligere. Tidligere havde hhx-elever imidlertid mulighed for at vælge et tredje fremmedsprog i stedet for matematik B, hvilket ikke længere er muligt. Til gengæld kunne de tidligere nøjes med engelsk på B-niveau. Sproglige stx-elever stiftede tidligere bekendtskab med minimum tre fremmedsprog foruden latin. Idet distinktionen mellem sprogligt og matematisk gymnasium er ophævet med reformen, er der ingen elever der har så mange obligatoriske fremmedsprog i dag som sproglige stx-elever havde tidligere, og latin eksisterer ikke længere som selvstændigt obligatorisk fag.

Obligatoriske fremmedsprog

Alle elever skal have et andet fremmedsprog som obligatorisk fag. Hvilke sprog de enkelte skoler udbyder og opretter som obligatoriske fremmedsprog, kan sige noget om forholdet mellem sprogfagene indbyrdes. Dels fordi de udbudte obligatoriske sprogfag i sig selv giver et bestemt niveau, dels fordi udbud og oprettelse af obligatoriske fremmedsprog er afgørende for hvilke sprog eleverne kan vælge at hæve til et højere niveau som valgfag. Tabel 1 viser skoleledernes svar på hvilke fremmedsprog skolerne udbød og oprettede som obligatorisk fag på den årgang der startede i august 2007¹.

Tabel 1

Udbud og oprettelse af obligatoriske andet fremmedsprog, fordelt på sprogfag

Hvilke fremmedsprog udbød skolen som andet fremmedsprog på den årgang der startede i august 2007? Og hvilke blev oprettet?

	Stx (N = 108)		Hhx (N= 38)	
	Udbudt	Oprettet	Udbudt	Oprettet
Fransk beg.	70 %	52 %	66 %	29 %
Fransk forts.	79 %	61 %	40 %	26 %
Italiensk beg.	22 %	13 %	0 %	0 %
Russisk beg.	13 %	3 %	0 %	0 %
Spansk beg.	89 %	87 %	76 %	71 %
Tysk beg.	22 %	5 %	3 %	3 %
Tysk forts.	95 %	93 %	97 %	92 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Tabel 1 viser at næsten alle hhx- og stx-skoler udbød tysk som fortsættersprog. Ca. ni ud af ti stx-skoler udbød spansk. Det samme gælder to tredjedele af hhx-skolerne. En væsentlig forskel mellem hhx og stx er at fransk som fortsættersprog blev udbudt af 79 % af stx-skolerne men kun af 40 % af hhx-skolerne. Ca. hver femte stx-skole udbød tysk som begyndersprog, mens det kun er meget få hhx-skoler der gav eleverne dette tilbud. Forskellen mellem stx- og hhx-skoler hænger ifølge skolerne i høj grad sammen med rekrutteringsgrundlaget, dvs. hvilke fremmedsprog ansøgerne har haft i grundskolen. Herudover hænger det samlede udbud sammen med skolens størrelse: jo større skole, jo flere fremmedsprog kan der udbydes. I gennemsnit udbyder stx-skoler 4,3 fremmedsprog, mens hhx-skoler i gennemsnit udbyder 3,4 fremmedsprog.

For fransk bemærkes endvidere at der er stor forskel på udbud og oprettelse, både hvad angår begyndersprog og fortsættersprog. Og også på de mindre sprogfag på stx, dvs. tysk begynder, italiensk og russisk er der væsentlige forskelle mellem udbud og oprettelse. Forskellene siger noget om elevernes faktiske valg.

Fremmedsprog som valgfag

Valgfagene fungerer som supplement til de obligatoriske fag og til studieretningsfagene, som beskrives særskilt i kapitel 4, og er elevernes mulighed for at vælge at målrette deres uddannelse yderligere. EVA har bedt skolelederne oplyse hvilke valgfag skolen udbød og oprettede. Tabel 2 nedenfor viser ledernes angivelse af hvilke fremmedsproglige valgfag skolerne udbød og oprettede for den årgang der blev studenter i år 2008.²

Tabellen viser at engelsk er meget populært på stx og oprettes som valgfag på A-niveau på næsten 80 % af alle skoler. Herefter følger tysk som fortsættersprog A og spansk A som oprettes på

¹ Tallene stammer fra ledernes svar i spørgeskemaundersøgelsen. Følgegruppen har bemærket at nogle tal forekommer meget høje. EVA har sammenlignet tallene for udbud med de fag skolerne har ønsket at udbyde 2008, jf. materiale fra UVM. De to datasæt afviger ikke drastisk fra hinanden.

² Også her gælder det at nogle af tallene umiddelbart forekommer høje. Spørgsmålsformuleringerne er ganske klare, men det kan naturligvis ikke udelukkes at terminologien omkring valgfag og obligatoriske fag kan variere på skolerne.

knap 55 % af skolerne. Fransk som begyndersprog A oprettes på godt 40 % af skolerne, mens fransk som fortsættersprog A og tysk som fortsættersprog B oprettes på godt 30 % af skolerne.

For hhx gælder at der oprettes et mindre antal sproglige valgfag, sammenlignet med stx. Det mest valgte valgfag, tysk som fortsættersprog A, oprettes lige så ofte på hhx som på stx, nemlig på ca. 55 % af skolerne. Spansk A og fransk som fortsættersprog A er næsten lige populære som valgfag idet de oprettes på hhv. ca. 39 % og 32 % af skolerne. Engelsk udbydes ikke som valgfag fordi det er obligatorisk på A-niveau.

Tabel 2
Udbud og oprettelse af valgfag, fordelt på sprogfag

Hvilke valgfag uden for studieretningen udbød skolen i det samlede gymnasieforløb til den årgang der afsluttede uddannelsen i 2008? Og hvilke blev oprettet?

	Stx (N = 108)		Hhx (N= 38)	
	Udbudt	Oprettet	Udbudt	Oprettet
Engelsk A	85 %	80 %	---	---
Fransk beg.	52 %	42 %	40 %	32 %
Fransk forts. B	28 %	19 %	5 %	5 %
Fransk forts A.	59 %	32 %	11 %	5 %
Græsk	6 %	1 %	---	---
Italiensk	16 %	14 %	3 %	3 %
Latin A	7 %	1 %	---	---
Latin B	17 %	4 %	---	---
Russisk beg.	10 %	4 %	0 %	0 %
Spansk	56 %	52 %	3 %	3 %
Tysk beg.	14 %	3 %	5 %	3 %
Tysk forts. B	40 %	32 %	24 %	18 %
Tysk forts A.	76 %	54 %	63 %	55 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Tabellen anskueliggør forskellen mellem udbud og oprettelse af valgfag. En stor forskel kan være et udtryk for at skolen udbyder en række valgfag som det i praksis ikke kan lade sig gøre at oprette. Det ses af tabel 2 at der i fagene tysk og fransk (særligt som fortsættersprog) på stx såvel som latin er stor forskel på udbud og oprettelse. På hhx er forskellene mellem udbud og oprettelse mindre, og der er ikke nogen fag der skiller sig ud i særlig høj grad.

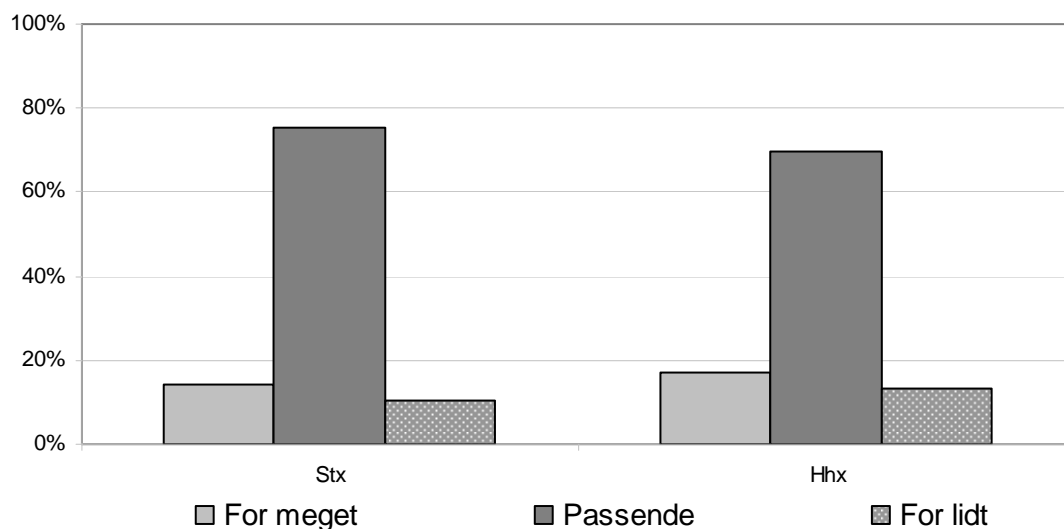
Spørger man eleverne hvorfor de kun i begrænset omfang benytter sig af valgmuligheden for at vælge yderligere fremmedsprog når de udbydes, giver de forskellige svar.

- Nogle elever på både stx og hhx fortæller i interviewene med EVA, at de faktisk valgte nogle af de udbudte sprogfag, men at disse ikke blev oprettet fordi der alt i alt var for få elever der havde vist interesse. I den sammenhæng er der skoler der tænker kreativt i forhold til at tilgodese elevernes ønsker på andre måder.
- Andre begrundet det med at de ikke har haft praktisk mulighed for at vælge et yderligere fremmedsprog eller et løft af et allerede valgt fremmedsprog pga. fagtrængsel. Obligatoriske fag og studieretningsfag har for disse elever lagt beslag på samtlige blokke i uddannelsen. Det gælder især stx-eleverne.
- Mange elever på både hhx og stx begrundet det manglende valg af fremmedsprog med optagelseskravene på de videregående uddannelser. Eleverne er bevidste om at især matematik B er et krav til mange videregående uddannelser hvorfor de vælger at bruge deres – oftest sparsomme – valgfagsmuligheder på dette fag for en sikkerheds skyld.
- Endelig er der naturligvis et stort antal elever der er tilfredse med vægtningen af fremmedsprog i de obligatoriske fag suppleret med muligheden for fremmedsprog på studieretninger-

ne. I en spørgeskemaundersøgelse blandt nuværende 3.-års elever og studenter fra 2008 er eleverne bl.a. blevet spurgt om de var tilfredse med omfanget af undervisningen i fremmedsprog. Både på stx og hhx giver eleverne udtryk for stor tilfredshed, og blandt de elever der ikke finder omfanget passende, er der marginalt flere der synes det er for stort end for lille. Resultaterne fremgår af figur 1.

Figur 1

Andel af elever der mener undervisningen i fremmedsprog har fyldt for meget, passende eller for lidt (N = stx: 514; hhx: 430)

Kilde: EVA's Spørgeskemaundersøgelse blandt elever

3.2 Opnåede niveauer inden for fagområdet

I dette afsnit fremlægges tal fra UNI-C Statistik & Analyse der viser hvilke niveauer af fremmedsprog de studenter der dimitterer i sommeren 2009 på hhx og stx, vil have, uanset om der er tale om et obligatorisk fag, et studieretningsfag eller et valgfag. Tallene er baseret på elevernes konkrete valg. Der sammenlignes med et gennemsnit fra de sidste tre år før reformen. I sammenligningerne har UNI-C tilpasset niveaubetegnelserne så B-niveau før reformen for sammenlignelighedens skyld er omkategoriseret til A-niveau idet der er tale om begynderensprog over i alt tre år.

Stx

I tabel 3 ses andelen af elever der hhv. før og efter reformen fik eller får en stx-eksamen med hhv. engelsk, fransk, tysk, spansk og latin.

Tabel 3

Andel af elever der læser engelsk, fransk, spansk eller tysk på stx

Fag og niveau	Gennemsnit for 2005-07	2009	Udvikling (i procentpoint)
Engelsk A	50 %	61 %	+ 11
Fransk begynder A	4 %	6 %	+ 2
Fransk begynder B	13 %	Er ikke muligt	- 13
Fransk fortsætter A	3 %	2 %	- 1
Fransk fortsætter B	10 %	10 %	+/- 0
Fransk i alt	30 %	18 %	- 12

fortsættes næste side...

... fortsat fra forrige side

Fag og niveau	Gennemsnit for 2005-07	2009	Udvikling (i procentpoint)
Spansk A	12 %	29 %	+ 17
Spansk B	29 %	Er ikke muligt	- 29
Spansk i alt	41 %	29 %	- 12
Tysk begynder A	0,2 %	1 %	+ 1
Tysk begynder B	1 %	Er ikke muligt	- 1
Tysk fortsætter A	12 %	10 %	- 2
Tysk fortsætter B	52 %	47 %	- 5
Tysk i alt	66 %	58 %	- 7
Latin C	39 %	2 %	- 37
2 moderne fremmedsprog på A-niveau	13 %	32 %	+19
3 fremmedsprog	41 %	8 %	- 33

Kilde: UNI C Statistik & Analyse

Tabellen viser at det i dag er 61 % af en årgang der får engelsk A, (dvs. at de resterende elever får engelsk B). Dette er en styrkelse i dybden for så vidt at 11 % flere elever nu får faget på A-niveau.

Før reformen fik 30 % af en årgang en stx-eksamen med fransk på mindst begynderniveau B (tidligere C). Efter reformen er denne andel faldet til 18 %. Det ses af tabellen at marginalt flere efter reformen har fransk begynder A (det gamle B). Imidlertid er det ikke muligt at vælge fransk som toårigt begynder A efter reformen, og det er her det store fald ses. Samlet set er fransk altså gået tilbage

For tysk ses det at stort set alle niveauer efter reformen har en mindre elevandel end før reformen. Den samlede elevandel der har tysk på eksamensbeviset, er faldet fra 66 % før reformen til 58 % efter reformen. Der er således tale om en (mindre) svækkelse i både dybden og bredden.

Andelen der vælger spansk som begynder A (på A-niveau) efter reformen, er større end andelen der valgte spansk begynder A (på B-niveau) før reformen. Til gengæld er der sket et stort fald på B-niveauet (tidligere C-niveau) idet dette niveau ikke længere findes. Samlet set er der derfor 12 % færre stx-studerende med spansk på eksamensbeviset efter reformen, end der var før reformen. På den ene side er der altså sket en væsentlig svækkelse af spansk i bredden. Samtidig er der sket en styrkelse i dybden.

Praktisk talt ingen elever fik hverken før eller efter reformen klassiske sprog højere end C-niveau. Den samlede andel af elever med enten græsk A, latin A eller latin B var mindre end 2 %. Efter reformen er latin B faldet væk, og kun 0,3 % og 0,4 % har hhv. græsk A og latin A på eksamensbeviset. Den store ændring er sket ved at latin C nu ikke længere er obligatorisk for nogen elever. Derfor er der efter reformen kun 2,3 % der opnår latin på C-niveau, mens der før reformen var knap 39 %. Ser man bort fra at alle elever nu stifter bekendtskab med faget i almen sprogforståelse, må faget altså siges at være gået betragteligt tilbage.

Øvrige fremmedsprog der ikke vises i tabellen, er italiensk og russisk. Italiensk B lå tidligere på 2 %, men er nu afskaffet. Italiensk A er stort set uændret med ca. 1 %. Russisk B er ligeledes afskaffet, mens russisk A er uændret med mindre end 1 %. Japansk og kinesisk tæller færre end 25 studenter.

Samlet set er der altså generelt færre elever der tager en sprogligt orienteret studentereksamen. Tabellen viser at andelen af stx-studerende med mindst tre moderne fremmedsprog er faldet fra 41 % til 8 %. Til gengæld er der efter reformen flere elever der har to fremmedsprog på A-niveau (31 % efter reformen, mod 13 % før reformen).

hhx

Tilsvarende tal for hhx fremgår af tabel 4. Tabellen viser at andelen af studenter der får en klar sproglig profil på deres eksamensbevis, er faldet på hhx lige som på stx. Færre studenter får fransk, tysk og spansk end før reformen. For spansk gælder det dog at flere studenter efter reformen opnår A-niveau sammenlignet med før reformen som konsekvens af at dette niveau er blevet obligatorisk. Det samme gælder fransk, men her er andelen meget lille på hhx. Engelsk er styrket som konsekvens af at det er blevet obligatorisk på A-niveau.

På hhx er der således også sket en stor stigning blandt elever med to fremmedsprog på A-niveau mens andelen af elever med tre moderne fremmedsprog er gået tilbage.

Tabel 4
Andel af elever der læser fremmedsprog på hhx

Fag og niveau	Gennemsnit for 2005-07	2009	Udvikling (i procentpoint)
Engelsk A	62 %	100 %	+ 38
Fransk begynder A	---*	2 %	+ 2
Fransk begynder B	10 %	<i>Er ikke muligt</i>	- 10
Fransk fortsætter A	1 %	1 %	+/- 0
Fransk fortsætter B	5 % *	3 %	- 2
Fransk i alt	16 %	6 %	- 10
Spansk B	30 %	<i>Er ikke muligt</i>	- 30
Spansk A	8 %	27 %	+ 19
Spansk i alt	38 %	27 %	- 11
Tysk A	11 %	11 %	+/- 0
Tysk B	56 %	51 %	- 5
Tysk i alt**	67 %	62 %	- 5
2 moderne fremmedsprog på A-niveau	11 %	36 %	+ 25
3 fremmedsprog	17 %	3 %	- 14

Kilde: Kilde: UNI C Statistik & Analyse

* Af UNI-C's tal fremgår det ikke om de elever der tidligere opnåede det gamle B-niveau i fransk (5 %), opnåede dette som begynderprog eller fortsættersprog. I tabellen er de sat ind under Fransk fortsætter B.

** I UNI-C's tal indgår ikke tal for tysk begynderprog på hhx.

Seneste udvikling

Ser man isoleret på udviklingen fra 2008 til 2009, dvs. på de to årgange efter reformen, er der en svag tendens til på begge uddannelser at eleverne i højere grad vælger fortsættersprog end begynderprog. De tydeligste indikationer er spansk på hhx der er gået tilbage med 5 procentpoint fra 2008 til 2009, og tysk som fortsættersprog på stx der er gået frem med to procentpoint fra 2008 til 2009.

Dette stemmer overens med vurderingerne på de besøgte skoler. Her mener lærerne at eleverne er ved at få øjnene op for at valg af begynderprog for det første binder dem i tre år, for det andet er betydeligt vanskeligere på A-niveau end på B-niveau. Så hvor fx valg af spansk tidligere kunne ses som et muligt fravalg af tysk eller fransk som eleverne måske havde dårlige erfaringer med i folkeskolen, peger lærerne på at dette mønster måske er under opbrud.

3.3 Ændrede læreplaner

Med reformen er læreplanerne for de enkelte fag blevet ændret. Nogle ændringer er specifikke for de enkelte fag; nogle er overordnede og gælder på tværs af sprogfagene og i et vist omfang på tværs af alle uddannelsernes fag. Dette afsnit præsenterer de væsentligste ændringer sammen med de vurderinger som især lærerne gav af disse ændringer i forbindelse med skolebesøgene.

3.3.1 Fra pensumstyring til målstyring

På tværs af fag og uddannelser har gymnasireformen betydet at undervisningen i dag skal tilrettelægges efter en kompetencebaseret målstyring frem for den tidligere detaljerede indholdsstyring. Dette giver sig meget konkret udslag i læreplanerne for fremmedsprog der tidligere var defineret ved krav om normalsider fordelt på emner. I dag er kravet om normalsider fjernet og erstattet af faglige mål og beskrivelser af kernestof og supplerende stof idet kernestof og supplerende stof er tænkt som midler til at opfylde målene.

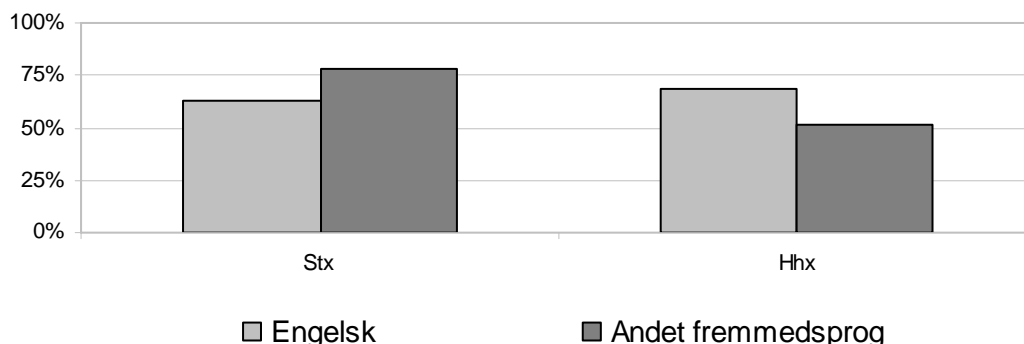
Alle de interviewede hhx- og stx-lærere gav under skolebesøgene udtryk for stor tilfredshed med at kravet til et bestemt antal normalsider er bortfaldet. Samtidig har de nye løsere formulerede læreplaner dog givet anledning til nogen usikkerhed. Hvad skal der fx til for at dække et kernestofområde? Og hvornår har man i undervisningen arbejdet tilstrækkeligt i forhold til de enkelte faglige mål? Nogle lærere fortalte at de har oplevet eksaminator og censor være meget uenige om hvad der er kernestof, og derfor også om hvad der kan forventes af eleven. Også disse lærere mener dog at forvirringen er udtryk for begyndervanskeligheder som vil blive mindre efterhånden som reformen er blevet indarbejdet.

Generelt gav fremmedsproglærerne imidlertid udtryk for at læreplanerne er meget ambitiøse. Figur 2 viser andelen af sproglærere der angiver at de er enige i at gymnasireformens intentioner og mål generelt er for ambitiøse i forhold til hvad der er praktisk muligt.

Figur 2

Andel af sproglærere der mener gymnasireformens intentioner og mål er for ambitiøse (N = 325 engelsklærere på stx og 91stx-lærere der underviser i et andet fremmedsprog end engelsk, og 58 engelsklærere på hhx og 72 hhx-lærere der underviser i et andet fremmedsprog end engelsk)

Andel af lærere der svarer "Enig" *

* Svarmuligheder: "Enig", "Overvejende enig", "Overvejende uenig", "Uenig"

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt lærere

Figur 2 viser at et flertal af de fremmedsproglærere der deltog i spørgeskemaundersøgelsen, mener at læreplanernes mål generelt er for ambitiøse. På hhx er det særligt engelsklærerne der har dette synspunkt, mens det for stx-lærernes vedkommende særligt er undervisere i et andet fremmedsprog. Disse to grupper, altså engelsklærerne på hhx og lærerne i andet fremmedsprog på stx, adskiller sig også signifikant fra de øvrige lærere i dette spørgsmål. Der er således flere i disse to grupper der mener at ambitionsniveauet i reformen er for højt sammenlignet med lærerne i almindelighed.

3.3.2 Større fokus på den sproglige dimension - især i engelsk

På stx fylder litteratur mere i engelsk A end i de øvrige sprogfag. I læreplanen er der dog sket en nedtoning af litteraturen i sammenligning med før reformen. Nedtoningen afspejler sig også i den skriftlige eksamensform på niveau A hvor delprøven uden hjælpemidler – der også fandtes på stx før reformen – nu er en decideret sprogtest hvor eleven uden hjælpemidler bl.a. skal finde og forklare grammatiske fejl. En tilsvarende prøve er indført i engelsk på hhx hvor der ikke tidlige-

re var delprøver uden hjælpemidler. Ifølge lærerne på begge uddannelser er denne nye delprøve i høj grad medvirkende til at flytte undervisningens fokus i retning af det sproglige.

Nogle engelsklærere – især på stx - beklager det øgede fokus på den sproglige dimension fordi de mener at fx grammatikøvelser gør undervisningen mindre interessant, og fordi undervisning i sprogbevidsthed fjerner fokus fra læsning af værker. Læreplanen er imidlertid tilstrækkeligt åben til at disse lærere oplever at kunne bevare et litterært fokus. De fleste af de interviewede engelsklærere på stx og hhx er dog grundlæggende positive over for det øgede sproglige fokus. Disse lærere siger fx at de sætter pris på at få lejlighed til at rette dårlige sprogvaner og understrege vigtigheden af korrekt sprogbrug – skriftligt såvel som mundtligt.

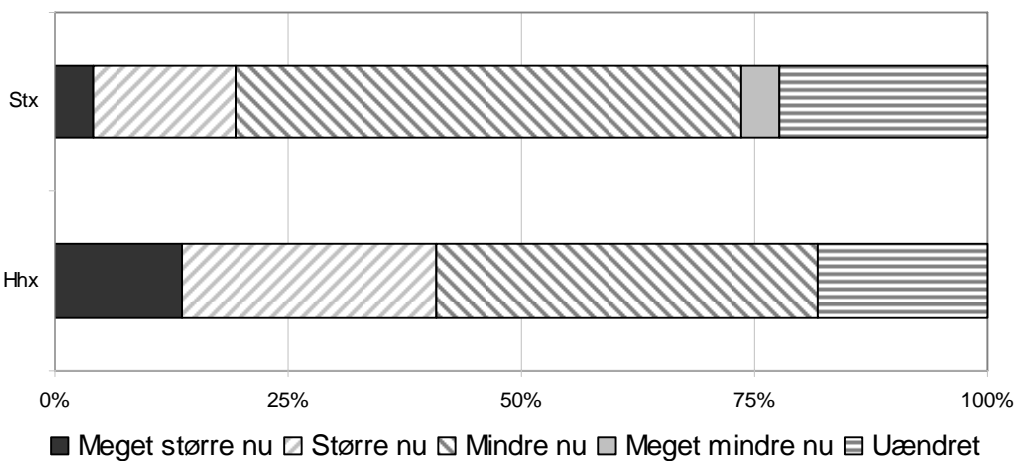
I denne forbindelse nævner lærerne at elevernes forholdsvis høje indgangsniveau i engelsk kan være en ulempe da det kan gøre det svært at motivere eleverne for yderligere sprogindlæring. Eleverne er så gode til at kommunikere på "pidgin-engelsk" at det er svært at motivere dem for at lære et mere korrekt engelsk. Den nye prøveform kan i denne sammenhæng fungere som lærernes argument for at satse på grammatik. Samtidig er der lærere der problematiserer prøveformen og især anser det for utidssvarende at skulle arbejde uden hjælpemidler. Desuden problematiserer engelsklærerne at den sproglige dimension og kravene til den skriftlige eksamen er blevet skærpet når tiden til at rette skriftligt arbejde ifølge lærerne er blevet reduceret.

Skriftlighed

Med reformen har den centralt udmeldte minimumgrænse for skriftligt arbejde ændret sig. Tidligere var der for hvert fag udmeldt et bestemt antal skriftlige opgaver, mens der i dag bruges begrebet "elevtid". Det er derfor meget svært at sammenligne omfanget af skriftligt arbejde før og efter reformen direkte. I stedet har EVA bedt skolelederne om at vurdere omfanget af skriftligt arbejde inden for fremmedsprogene før og efter reformen. Figur 3 viser svarfordelingen for og stx- og hhx-ledere.

Figur 3

Ledernes vurdering af omfanget af skriftligt arbejde (afleveringer, terminsprøver, årsprøver mv.) inden for fremmedsprog efter reformen (N: 108 stx-ledere og 38 hhx-ledere)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Det fremgår af figuren at især stx-lederne overordnet deler den vurdering som flere lærere udtrykte under besøgene, nemlig at der er mindre skriftligt arbejde i sprogfagene nu end før reformen. På hhx er lederne mere delte i deres meninger om end et flertal vurderer at omfanget af skriftligt arbejde i fremmedsprogene er blevet mindre. Forskellene kan skyldes at skolerne kan fordele en del af den samlede elevtid lokalt, hvorfor der kan være forskelle fra skole til skole. I den forbindelse er lederne blevet spurgt om hvilke hensyn de tager når denne pulje elevtid skal fordeles.

På både hhx og stx markerer flest ledere (hhv. 79 % og 93 %) at de med puljen "I høj grad" eller "I nogen grad" tilgodeser fag med en skriftlig dimension, mens det kun er 32 % af hhx-lederne og 25 % af stx-lederne der markerer at de "I høj grad" eller "I nogen grad" tilgodeser fag hvor tiden til skriftligt arbejde er blevet reduceret i forbindelse med reformen. Fremmedsprog på hhv. A- og B-niveau kan således trække i hver sin retning i ledernes vurdering af skriftligheden inden for fremmedsprog generelt idet fremmedsprog på A-niveau har en tydelig skriftlig dimension mens der ikke er nogen skriftlig eksamen (om end en skriftlig dimension) på B-niveauet.

3.3.3 Nye prøveformer

Foruden delprøven uden hjælpemidler i den skriftlige prøve på engelsk A der er ny på hhx og omdefinert på stx, er der også sket andre ændringer i forbindelse med prøveformerne.

På hhx er den skriftlige eksamen i andet fremmedsprog på B-niveau afskaffet. Mange lærere udtrykker tilfredshed med denne ændring fordi undervisningen i stedet kan fokusere på mundtlige færdigheder. Hermed bliver undervisningen mere interessant, og eleverne har nemmere ved at følge progressionen i deres egne kompetencer. Dog mener nogle undervisere at det kommunikative element også var til stede før reformen, og at den skriftlige prøve faktisk var medvirkende til at eleverne blev bedre til det talte sprog idet prøven kunne motivere dem til at beskæftige sig med grammatik og sproglig korrekthed. Samtidig bemærker disse lærere at der med denne ændring desuden er mindre fokus på handelskorrespondancen, der tidligere har været identitetskabende og profilerende for fremmedsprogene på hhx.

På begge uddannelser omfatter den mundtlige prøve for alle andre sprog end engelsk en prøve med 24 timers forberedelse. Denne prøveform indeholder to overordnede dele. Prøvens første del består af en præsentation af og en samtale om en ukendt tekst. Til denne del har eleven mindst 24 timers forberedelse. I nogle begyndersprog på stx er præsentation og samtale beskrevet som to adskilte dele. I disse fag beskrives prøven som tredelt.

Prøvens anden overordnede del tager udgangspunkt i en ektemporaltekst. På stx fortsætter sprog A skal eksaminanden oversætte dele af denne tekst mens teksten i de øvrige fag på stx skal refereres på dansk. På hhx skal ektemporalteksten i alle tilfælde refereres på fremmedsproget. Til 2. del af prøven har eleven 30 minutters forberedelse.

Hvad angår engelsk på hhx kan den enkelte skole vælge mellem en 24-timers-prøve og en traditionel prøve. 24-timers-prøven omfatter her oplæsning og oversættelse af ukendt tekst samt kommentering og forklaring i forhold til ordforråd og grammatik.

De fleste lærere gav på skolebesøgene udtryk for at 24-timers-prøven fungerer godt. Lærerne vægter eksempelvis at eleverne har nemmere ved at "komme i gang", og at eksaminationen bliver mere "autentisk" fordi eleverne har forberedt sig grundigt på emnet. Mange af de interviewede lærere mener at denne eksamensform på en positiv måde understøtter reformens kommunikative fokus fordi eleverne i den lange forberedelsestid kan øve sig på gloser og kernebegreber som er relevante for fremstillingen.

Lærerne siger desuden om 24-timers-prøven at den indledningsvis har været meget ressourcekrævende fordi det er en helt ny eksamensform som kræver nye teksttyper. Lærerne vurderer dog at de om nogle få år vil have opbygget et godt kendskab til hvilke tekster der fungerer i forbindelse med 24-timers-eksamenen, hvilket vil lette byrden væsentligt om end censorrollen fortsat vil være mere ressourcekrævende pga. den større tekstmængde. Endelig er der flere lærere der under interviewene efterlyser tydelige retningslinjer for 24-timers-prøven med hensyn til hvordan lærere og censorer forholder sig til vægtning af elevens oplæg i forhold til den efterfølgende samtale.

3.3.4 Fremmedsprogens identitet

Selvom der er mange forhold i læreplanerne der er fælles for sprogene, betyder de overordnede rammer at det kan være svært at tale om fremmedsprog som en fælles dimension i uddannelserne hvis man ved dimension også forstår en form for samspil sprogene imellem. Langt de fleste

elever har som udgangspunkt engelsk og et andet fremmedsprog, og under skolebesøgene gav eleverne udtryk for at netop engelsk adskiller sig meget fra de øvrige fremmedsprog. Eleverne opfattede i høj grad engelsk som et fag der ligger tættere på dansk end på de øvrige fremmedsprog. Hermed tænkte de især på at engelsk har et tungere fokus på den litterære dimension end de øvrige fremmedsprog.

Imidlertid ser lærerne både på hhx og på stx store ligheder mellem de øvrige fremmedsprog som de karakteriserer ved tre dimensioner: den sproglige dimension (viden om sprog og sprogfærdighed), den litterære og kulturelle dimension og den historiske og samfundsmæssige dimension. Hertil kommer den merkantile dimension på hhx. Lærerne mener at den sproglige dimension særligt i begyndersprogene er en vigtig del af identiteten fordi dette konkrete niveau er en forudsætning for store dele af det øvrige arbejde. På den anden side mener lærerne at den kulturelle og historiske og samfundsmæssige dimension ofte i praksis fylder meget. Dette skyldes at elevernes sproglige niveau ikke er tilstrækkeligt til at behandle disse dimensioner på en indholdstung måde på originalsproget. I stedet bruges dansk når de forskellige sprogområders kultur og samfundsforhold skal afdækkes, dette gælder særligt når faget indgår i flerfagligt samspil.

3.4 Sammenfatninger og vurderinger

Kvantitativt er der sket en svækkelse af fremmedsprog på gymnasiet. Dette gælder især i bredden, forstået sådan at færre elever har de enkelte fremmedsprog – dog generelt på et højere niveau end før, blandt andet fordi begyndersprog nu er obligatorisk i tre år. Tydeligst fremstår svækkelsen i det forhold at markant færre elever end tidligere har tre fremmedsprog i dag. Dette skyldes i høj grad de strukturelle ændringer i forbindelse med reformen der har fjernet de sprogkrav der automatisk fulgte med det tidligere sproglige gymnasium, ligesom reformen har fjernet valgmuligheden mellem matematik B og et tredje fremmedsprog på hhx.

Generelt er eleverne tilfredse med omfanget af fremmedsprog i uddannelserne. Især på stx kan det imidlertid være svært for de meget sprogligt interesserede elever at få ønsker om yderligere fremmedsprog indfriet. Hvis man ønsker at styrke fremmedsprogene i de gymnasiale uddannelser, herunder den sproglige diversitet, fremstår der et behov for en mere fleksibel ordning for de elever der ønsker et tredje fremmedsprog, og evt. for de elever der ønsker at løfte et obligatorisk sprogligt niveau til et højere niveau. Med de seneste justeringer af reformen er der indført lettelser i de faglige krav og bindinger i forhold til elever der ønsker fire fremmedsprog. Man kunne overveje at udvide dette til også at omfatte elever der ønsker tre fremmedsprog. Samtidig kan der være behov for en gennemgribende nytænkning af fremmedsprog.

Den kvantitative svækkelse er især gået ud over fransk og i mindre grad tysk, mens spansk er styrket på den måde at flere elever pga. reformens krav opnår spansk på højeste niveau. Dog er der samlet set færre elever der stifter bekendtskab med spansk. Faget engelsk er til gengæld styrket. Dette gælder på hhx hvor engelsk er obligatorisk på A-niveau, og på stx hvor flere elever vælger engelsk A. Lærere og elever giver desuden udtryk for at engelsk er et fag eleverne synes om, og som sådan er der tale om en succes. Det er naturligt at engelsk adskiller sig fra de øvrige sprogfag pga. elevernes indgangsforudsætninger, men ønsker man at understrege fagområdet fælles identitet, kunne engelskfagets kommunikative dimension evt. understreges. Desuden synes de nye læreplaner uden tidligere tiders angivelser af normalsidetallet at rumme muligheder for tilpasning i forhold til den enkelte klasse og studieretning som endnu ikke udnyttes fuldt ud, jf. kapitel 4.

4 Fagligt samspil

En af reformens store satsninger er flerfagligt samspil. Med henblik på at indfri den politiske aftales intention om at styrke både uddannelsernes almindelige og studieforberedende funktion har man ønsket at styrke såvel fagligheden som flerfagligheden. Oprettelsen af studieretninger skulle bidrage til opfyldelsen af disse ønsker idet de dels skaber sammenhængende faglige forløb, dels muliggør flerfagligt samspil studieretningsfagene imellem og på tværs af studieretningsfag og obligatoriske fag.

Herudover har man på de to uddannelser indført forskellige rammer for formaliseret flerfagligt samspil. På hhx drejer det sig om studieområdet del 1 og 2. På stx drejer det sig om almen studieforberedelse (AT), almen sprogforståelse (AP) og naturvidenskabeligt grundforløb der dog ikke indgår i evalueringen af fremmedsprog. Endelig er den store skriftlige opgave erstattet af et studieretningsprojekt der også indeholder et krav om flerfaglighed.

Dette kapitel kortlægger først skolernes udbud og oprettelse af studieretninger. Dernæst belyses de formaliserede flerfaglige samspil, dvs. almen studieforberedelse og almen sprogforståelse på stx, studieområdet på hhx og studieretningsprojektet på begge uddannelser.

4.1 Fremmedsprog i studieretningerne

Kapitel 3 beskrev hvilke fag skolerne udbød som obligatoriske andet fremmedsprog, og hvilke fremmedsprog skolerne efter eget udsagn udbyder og opretter som valgfag. Centrale i forhold til det samlede billede af elevernes fremmedsprog som det blev fremstillet i tabel 3 og 4, er imidlertid de fremmedsprog der oprettes som studieretningsfag.

Kapitlet beskriver først skolernes udbud af studieretninger og dernæst hvilke studieretninger der i realiteten oprettes. Oprettede studieretninger kan betragtes på to forskellige niveauer: Først fremstilles skoleniveauet med fokus på hvor stor en andel af skolerne der opretter forskellige studieretninger. Dette niveau svarer til beskrivelsen af udbuddet om end der ligger forskellige datakilder til grund for de to dele. Afsnittet om udbud er baseret på talmateriale fra UVM, mens afsnittet om oprettede studieretninger er baseret på materiale fra UNI-C. Dernæst fokuseres på hvor stor en andel af eleverne der har de forskellige sprogfag i studieretningen. Sondringen mellem elev- og skoleniveau er interessant fordi skolerne har forskellige størrelser og geografisk placering. Det betyder fx at et flertal af eleverne i princippet kan tænkes at have tysk i studieretningen selvom et mindretal af skolerne udbyder tysk i studieretningen.

4.1.1 Udbud af studieretninger

Skolernes udbud af fremmedsprog i studieretningen er selvsagt afgørende for at eleverne kan vælge fremmedsprog. Bl.a. på den baggrund blev reformen ændret i 2007 så skolerne nu har pligt til at udbyde mindst én studieretning med to fremmedsprog foruden engelsk A, eller på anden måde sikre elevernes mulighed for at få to fremmedsprog foruden engelsk A. Tabel 5 viser hvor mange studieretninger med mindst end to sprogfag skolerne ønskede at udbyde i 2008.

Tabel 5
Antal studieretninger med mindst to fremmedsprog

Antal studieretninger med mindst to fremmedsprog	Antal hhx	Antal stx
Ingen	21	5
En	6	21
To	10	47
Tre	0	41
Fire	1	19
Fem	0	5
<i>I alt skoler med mindst én studieretning med mindst to fremmedsprog</i>	<i>17</i>	<i>133</i>
Total	38	138

Kilde: UVM

Tabellen viser at 133 ud af 138 stx-skoler i foråret 2008 udbød studieretninger med mindst to sprog. 112 skoler udbyder mindst to studieretninger med mindst to fremmedsprog, mens 65 udbyder mindst tre studieretninger med mindst to fremmedsprog. På stx er engelsk medtalt i statistikken, og nærmere analyse viser at engelsk indgår i 95 % af alle de udbudte stx-studieretninger med mindst to fremmedsprog. Af materialet er det meget svært at se i hvilket omfang skolerne udbyder studieretninger med fremmedsprog som 3. studieretningsfag, idet der ofte er nævnt en række fag som mulige tredje studieretningsfag.

17 hhx-skoler udbød i alt 30 studieretninger med mindst 2 sprog. Alle 30 studieretninger havde tysk på fortsættelsesniveau. I 13 tilfælde kombineret med fransk begynder og i 17 tilfælde kombineret med spansk. Det er vigtigt at være opmærksom på at tallene for hhx alene drejer sig om andet og tredje fremmedsprog idet engelsk A er et obligatorisk fag og derfor ikke indgår i studieretningerne.

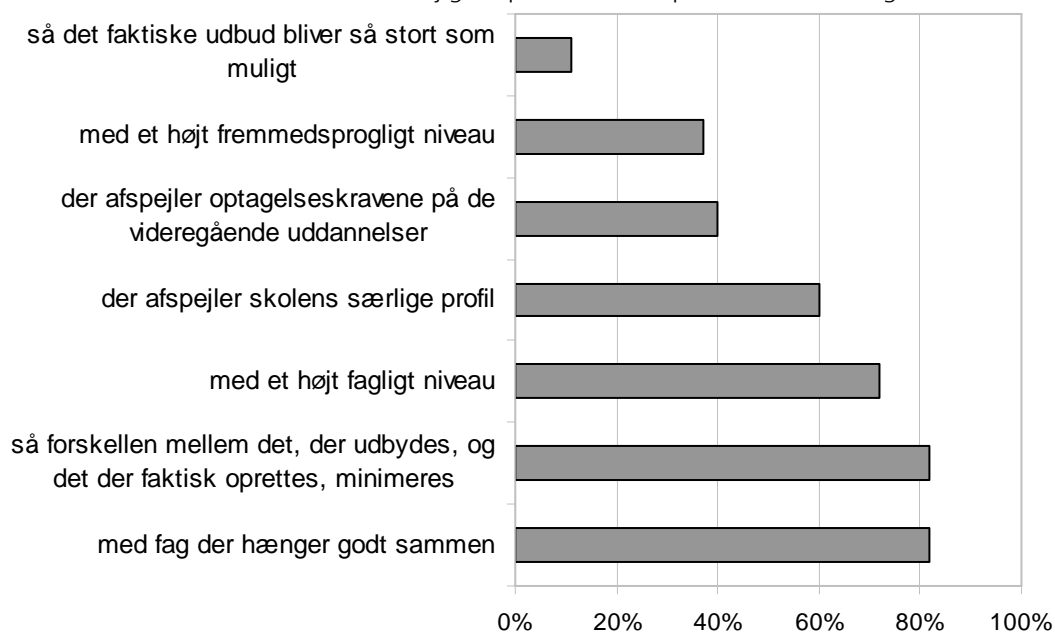
4.1.2 Oprettede studieretninger 2008

Skolerne har i kraft af forskellige elevgrundlag forskellige muligheder for at oprette studieretninger. Samtidig ønsker skolerne at profilere sig i forhold til hinanden, hvorfor nogle skoler måske vælger at fokusere på at skabe et stærkt fremmedsprogligt miljø, mens andre skoler vælger at profilere sig på fx kunstneriske fag. I spørgeskemaundersøgelsen er skolelederne blevet spurgt om deres prioriteringer. Resultaterne fremgår af figur 4 og 5.

Figur 4

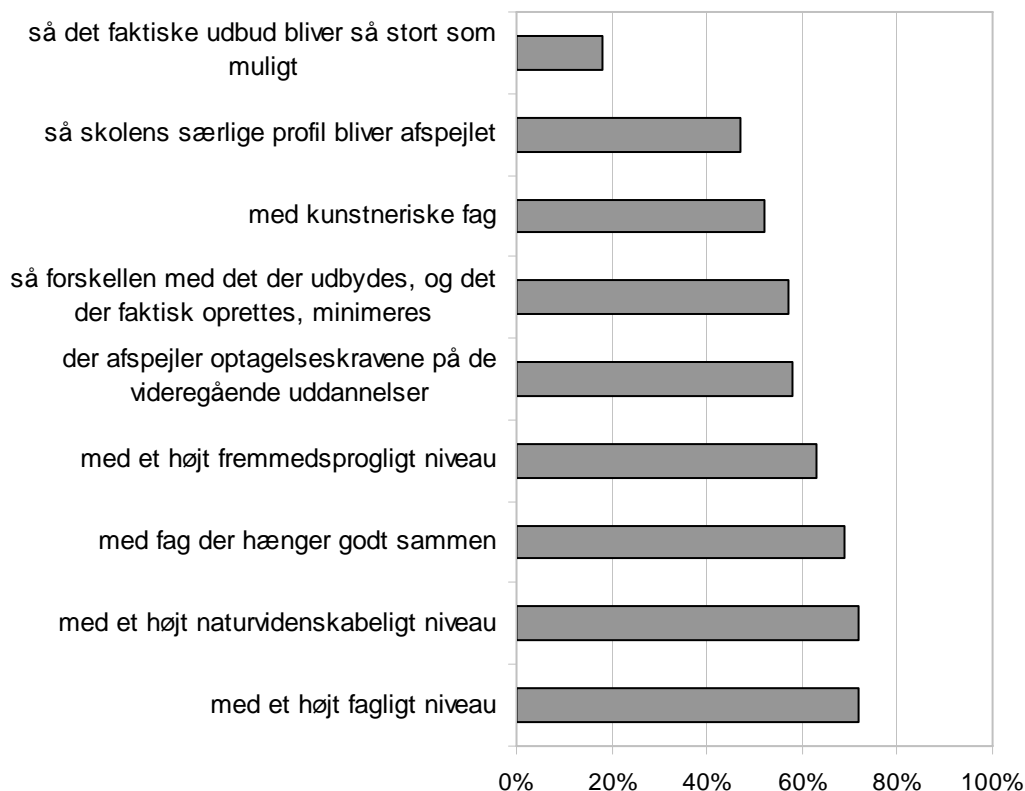
Hhx-skolernes prioriteringer i tilrettelæggelsen af studieretninger (N=38)

Andel af hhx-ledere der svarer at de i høj grad prioriterer at oprette studieretninger ...

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Figur 5
Stx-skolernes prioriteringer i tilrettelæggelsen af studieretninger (N=108)
 Andel af stx-ledere der svarer at de i høj grad prioriterer at oprette studieretninger ...

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Figur 4 og 5 viser at en større andel af ledere på stx end på hhx prioriterer at oprette studieretninger med et højt fremmedsprogligt niveau (hhv. 63 % af stx-lederne og 37 % af hhx-lederne svarer "I høj grad"). Det ses også at studieretninger med et højt fremmedsprogligt niveau rangerer højere på listen over mulige prioriteter blandt stx-ledere end blandt hhx-ledere. Forskellene skal dog ses i lyset af at engelsk ikke er et studieretningsfag på hhx, men kan være det på stx.

Tabel 6 viser hvordan skolernes udbud og prioriteringer sammen med elevernes valg udmøntes i faktisk oprettede studieretninger med et sprogligt indhold.

Tabel 6
Antal og andel af skoler der oprettede sproglige studieretninger

	Stx		Hhx	
	Antal skoler	Procent af skoler	Antal skoler	Procent af skoler
Studieretninger med mindst ét fremmedsprog på A-niveau (ud over engelsk og klassiske sprog)	108	77 %	29	55 %
Studieretninger med mindst to fremmedsprog (ud over engelsk og klassiske sprog)	4	3 %	8	15 %
Studieretninger med klassiske sprog	9	7 %	-	-

Kilde: Uni-C

Alle stx-skoler oprettede i 2008 studieretninger med mindst ét fremmedsprog på A-niveau. 77 % af skolerne oprettede studieretninger med mindst ét fremmedsprog på A-niveau ud over engelsk og klassiske sprog. Dette kan sammenlignes med at 55 % af hhx-skolerne oprettede studieretninger med mindst ét fremmedsprog på A-niveau.

Kun 4 stx-skoler (3 %) oprettede studieretninger med to fremmedsprog ud over engelsk og klassiske sprog, mens 8 hhx-skoler (15 %) oprettede studieretninger med to fremmedsprog. Tallet siger noget om elevernes faktiske valg. Uanset udbuddet af studieretninger skal der være en vis søgning for at studieretningerne faktisk oprettes. Derfor vurderede skolelederne som deltog i interviewene på skolebesøgene heller ikke at den seneste justering af bekendtgørelsen vil betyde noget for fremmedsprogenes position i praksis.

Andre fagområder i de sproglige studieretninger

Uni-C har offentliggjort lister over de ti mest populære studieretningskombinationer. I de ti mest populære studieretninger på stx indgik engelsk fem gange (på anden, tredje, fjerde, femte og niende plads), spansk indgik én gang (på femtepladsen) og tysk som fortsættersprog indgik én gang (på niendepladsen). De ti mest populære studieretninger har en samlet elevandel på 48 %. Heraf er den sproglige elevandel 24 %.

Tabel 7 viser de fem mest populære studieretninger på stx hvor fremmedsprog er et af studieretningsfagene.

Tabel 7
Top-5 Studieretninger på stx, hvor fremmedsprog er et af studieretningsfagene

Studieretningsfag 1	Studieretningsfag 2	Studieretningsfag 3	Antal gange studieretningen forekommer	Procent af elever
Eng. A	Samf. A	Mat. B	88	8 %
Eng. A	Samf. B	Psykologi C	65	6 %
Eng. A	Samf. B	Mediefag B	47	4 %
Eng. A	Spansk A	Samf. B	40	4 %
Eng. A	Tysk fortsætter A	Samf. B	35	2 %

Kilde: UNI-C

Det ses i tabel 7 at ud af de fem mest populære studieretninger med sprogfag, indeholder kun to studieretninger andre fremmedsprog end engelsk, nemlig hhv. spansk og tysk. Det ses også at samfundsfag er repræsenteret i samtlige studieretninger og altså er et fag som primært engelsk, spansk og tysk skal indgå i samarbejde med. Den mest populære studieretningskombination med sprog forekommer 88 gange i alt og dækker over 8 % af elevårgangen. I denne studieretningskombination er matematik, samfundsfag og engelsk repræsenteret.

På hhx indeholder kun én studieretning blandt de ti mest populære et fremmedsprog, nemlig spansk. Igen gælder at engelsk A indgår i alle studieretningsklasser om end ikke som studieretningsfag. Denne ene studieretning dækker over 3 % af eleverne, hvilket fremgår af tabel 8.

Tabel 8
Top-1 inden for sproglige studieretninger på hhx

Studieretningsfag 1	Studieretningsfag 2	Studieretningsfag 3	Antal gange studieretningen forekommer	Procent af elever
Afsætning A	Spansk A	Kulturforståelse C	10	3 %

Kilde: UNI-C

4.1.3 Elevniveauet

I tabel 9 ses det hvorledes skolernes oprettede studieretninger udmøntes på elevniveau. Tabellen viser altså hvilke studieretningsfag eleverne har. Tabellen er sorteret så de mest populære studieretningsfag står øverst.

Tabel 9
Studieretningsfag fordelt på elever

Studieretningsfag	Stx		Hhx	
	Antal elever	Andel i procent	Antal elever	Andel i procent
Engelsk A	13.011	51 %	-	-
Spansk A	2.251	9 %	715	9 %
Tysk fortsætter A	952	4 %	332	4 %
Fransk fortsætter A	203	1 %	53	1 %
Fransk begynder A	175	1 %	45	1 %
Latin (alle niveauer)	111	0 %	-	-
Spansk B	72	0 %	-	-
Tysk fortsætter B	71	0 %	33	0 %
Græsk	66	0 %	-	-
Italiensk A	40	0 %	-	-
Tysk begynder A	8	0 %	53	1 %
Kinesisk	-	-	14	0 %
To fremmedsprog på A-niveau	3.611	14 %	107	1 %

Kilde: Uni-C

Tabellen viser at engelsk A på stx vælges som studieretningsfag af mere end halvdelen af eleverne. På både stx og hhx er spansk A hhv. det næststørste og største sproglige studieretningsfag med 9 % af eleverne. Herefter kommer tysk som vælges af ca. 4 % af eleverne på fortsætterniveau A i studieretningen. De øvrige sprog dækker som studieretningsfag kun meget små elevantele. Det skal bemærkes at et begyndersprog i en studieretning skaber mulighed for flerfagligt samspil, men det ændrer ikke i sig selv kvantitativt på elevens fremmedsproglige niveau idet studieretningsfaget så erstatter faget som obligatorisk andet fremmedsprog.

4.2 Formaliserede flerfagligt samspil

Et af formålene med studieretningerne var at udvikle rammer for flerfagligt samspil, både inden for og uden for studieretningerne. På skolerne er der meget delte meninger om denne intention. Generelt er skolelederne mere positive over for flerfagligt samspil end lærerne.

I forhold til fremmedsprog har EVA bedt lederne om konkret at vurdere om sammenhængen mellem fremmedsprog og uddannelsens øvrige fag generelt set er blevet styrket eller svækket efter reformen. Svarfordelingen fremgår af tabel 10

Tabel 10
Sammenhængen mellem fremmedsprog og uddannelsens øvrige fag er generelt set

	Stx	Hhx
Styrket	9 %	64 %
Noget styrket	38 %	5 %
Uændret	26 %	27 %
Noget svækket	8 %	0 %
Svækket	12 %	0 %
Ved ikke	7 %	5 %
I alt	100 %	100 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Tabellen viser at ca. 60 % af hhx-lederne vurderer at sammenhængen er blevet "Styrket" eller "Noget styrket". 50 % af stx-lederne mener at sammenhængen er blevet "Styrket" eller "Noget styrket". 10 % af stx-lederne angiver at sammenhængen er blevet "Svækket".

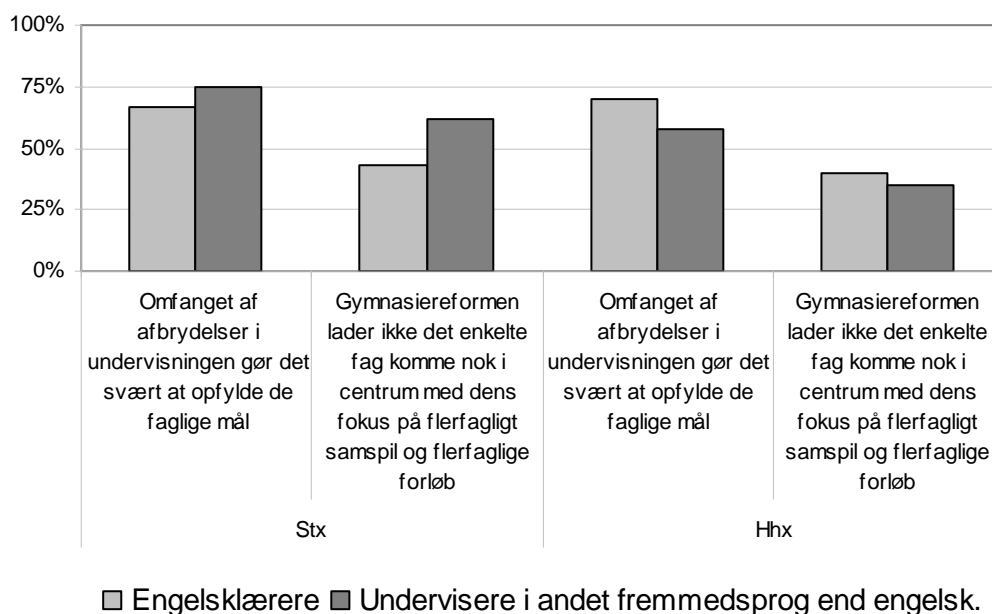
Mens det overordnet ser ud til at hhx-lederne mener at gymnasireformen har styrket sammenhængen mellem fremmedsprog og uddannelsens øvrige fag, er stx-lederne mere skeptiske. Dette

forekommer umiddelbart overraskende idet der samtidig på mange hhx-skoler er enighed om at flerfagligt samspil også blev dyrket i stor udstrækning tidligere, og idet kravene til flerfagligt samspil efter reformen synes mindre end på stx. Omvendt betyder det faktum at engelsk A på hhx nu læses i studieretningsklasserne at dette i højere grad har mulighed for at indgå i flerfaglige forløb. Også andre nyskabelser i hhx-bekendtgørelsen sikrer at fremmedsprog indgår i flerfagligt samspil mens det på stx kan være svært at få fremmedsprog i spil inden for de givne rammer. Forskellene vil fremgå af afsnit 4.2.2 og 4.2.3.

Under skolebesøgene gav mange lærere udtryk for at de havde fået større kendskab til uddannelsens øvrige fag, og at de opfattede dette positivt. Samtidig fremhævede de dog store ulemper ved det krævede flerfaglige samspil. Disse ulemper afspejles også i spørgeskemaundersøgelsen blandt lærerne. Figur 6 viser andelen af lærere der er enige i at omfanget af afbrydelser gør det svært at nå de faglige mål, og at gymnasireformen ikke lader det enkelte fag være tilstrækkeligt i centrum.

Figur 6
Andel af lærere der er enige i at omfanget af afbrydelser gør det svært at nå de faglige mål, og at gymnasireformen ikke lader det enkelte fag komme nok i centrum. Fordelt på fag. (N: 332 engelsklærere på stx og 92 undervisere i et andet fremmedsprog. 59 engelsklærere på hhx og 74 i et andet fremmedsprog)

Figuren viser kun "Enig"

Svarmuligheder: "Enig", "Overvejende enig", "Overvejende uenig", "Uenig"

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt lærere

Figur 6 viser at 75 % af de stx-lærere der underviser i et andet fremmedsprog, er enige i at omfanget af afbrydelser i undervisningen, fx til flerfaglige forløb, gør det sværere at opfylde de faglige mål i de enkelte fag. Dette tal er signifikant højere end blandt kolleger der ikke underviser i andet fremmedsprog. En lidt mindre andel, nemlig 67 % af engelsklærere har samme synspunkt. På hhx er de tilsvarende andele 58 % af undviserne i et andet fremmedsprog, mens det for engelsklærerne er 70 %. På hhx er det engelsklærerne der er signifikant mere enige i udsagnet end deres kolleger.

43 % af engelsklærerne på stx er enige i at "gymnasireformen lader ikke det enkelte fag komme tilstrækkeligt i centrum med dens fokus på flerfagligt samspil og flerfaglige forløb". Til sammenligning er 62 % af undviserne i et andet fremmedsprog end engelsk enig heri. Også på dette punkt adskiller lærerne i andet fremmedsprog sig signifikant fra deres kolleger. På hhx er det 40 % af engelsklærerne der er enige, og 35 % af lærerne i et andet fremmedsprog. På hhx adskiller sproglærerne sig dog ikke signifikant fra deres kolleger.

Det er tydeligt at engelsklærerne på stx i forhold til undervisere i andre fremmedsprog vurderer omfanget af afbrydelser og fokus på enkeltfagligheden mere positivt end deres kolleger. Omvendt forholder det sig på hhx hvor engelsklærerne er de mest skeptiske af fremmedsproglærerne.

4.2.1 Studieretningsprojektet

Studieretningsprojektet (SRP) der er en flerfaglig nyskabelse i forbindelse med reformen, og som erstatter den tidligere store skriftlige opgave, skrives med udgangspunkt i et studieretningsfag på A-niveau og med inddragelse af et eller flere andre studieretningsfag eller obligatoriske fag på A-niveau. At så forholdsvis få elever har fremmedsprog (ud over engelsk på stx) som studieretningsfag, jf. tabel 9, betyder naturligvis at kun meget få elever har mulighed for at inddrage andre fremmedsprog end engelsk i SRP. Der er derfor lærere der ønsker mulighed for at inddrage andre fag og særligt finder lærerne det paradoksalt at et B-niveau-fag "løftet" til A-niveau via valgfag ikke kan indgå i SRP, hvilket rammer fortsættersprogene tysk og fransk.

Samtidig problematiserer en del lærere at andet fremmedsprog, når det indgår i SRP, oftest får bifagsstatus. Især hhx-lærerne mener at det fra starten skævvrider fagene, og flere lærere beretter at det har givet problemer i forhold til eksamensvurderinger hvor censor og eksaminator kan have svært ved at vægte de forskellige fags bidrag. Kravet om et engelsk resume af en opgave sætter denne problemstilling på spidsen: Hvem skal bedømme det? Og hvordan skal bedømmelsen vægtes? Og hvordan tæller det engelskfaglige niveau? Lærerne savner her klare, centralt udmeldte retningslinjer.

4.2.2 Studieområdet på hhx

Studieområdet på hhx er todelt. Derudover er del 2 delt op i to forholdsvis adskilte dele, nemlig erhvervs casen (EC) på 2. år og det internationale område på 3. år (DIO). Hvad angår fremmedsprog er det den kulturelle dimension i del 1 og det internationale område i studieretningsforløbet (del 2) der er relevante. På hhx er det nemlig i modsætning til AT på stx forudbestemt hvilke fag der indgår i hvilke dele.

Engelsk og andet fremmedsprog indgår i den kulturelle dimension sammen med dansk og evt. samtidshistorie i studieområdets del 1. Desuden er der i del 1 et krav om at der skal indgå en såkaldt sproglig og kommunikativ dimension. Formålet er at lære eleverne at bruge et personligt begrebsapparat og at opøve et grammatisk beredskab og en grammatisk terminologi. Undervisningen er for det meste tilrettelagt i emner og kursusforløb, og det er hensigten at eleverne stifter bekendtskab med forskellige arbejdsformer.

Der er store forskelle på hvordan studieområdet, del 1, gribes an, men generelt synes lærere og elever tilfredse med de modeller man har fundet frem til på de enkelte skoler. Set udefra synes der at være stor forskel på hvor højt det særfaglige vægtes i forhold til det flerfaglige i den kulturelle dimension. Fx varierer det i hvilket omfang kulturteori indgår som en selvstændig overfaglig dimension. Ligeledes er der stor forskel på hvordan kravet om den sproglige dimension gribes an. Nogle steder håndhæves dette krav ikke i væsentlig grad, andre steder indgår den sproglige dimension som et systematisk grammatisk forløb forud for eller i forlængelse af afviklingen af den kulturelle dimension. Der er ikke nogen prøve knyttet specifikt til den sproglige dimension.

Hele grundforløbet afsluttes med en mundtlig prøve baseret på enten en rapport eller en portfolio. Flere skoler har gode erfaringer med portfolio, men har ikke formået at føre portfolioen videre som arbejdsredskab i studieområdet, del 2. Det betyder – sammen med den overordnede struktur – at sammenhængskraften i studieområdet er meget begrænset, og dermed forsvinder også sammenhængskraften mellem den kulturelle dimension i studieområdet, del 1, og DIO på tredje år.

I DIO indgår engelsk sammen med dansk, samtidshistorie og international økonomi sammen med øvrige fremmedsprog hvis eleverne har sådanne på 3. år. Tabel 11 viser hvordan de elever der dimitterede i sommeren 2008, vurderer en række forhold vedrørende DIO.

Tabel 11**Andel af hhx-elever der er "Enige eller "Overvejende enige" i nedenstående udsagn vedrørende det internationale område (DIO) (N=200)**

Der var en høj grad af sammenhæng mellem DIO og den øvrige undervisning	52 %
DIO skabte brud og mangel på sammenhæng i undervisningen i de enkelte fag	60 %
DIO medførte en positiv afveksling i undervisningen i de enkelte fag	58 %
DIO giver en god forståelse af sammenhænge og forskelle mellem de enkelte fag	63 %
Det var vanskeligt at gennemskue målet med den flerfaglige undervisning i DIO	64 %
Flerfaglige forløb som DIO er grundlæggende en god ide	79 %

Kilde: EVA's Spørgeskemaundersøgelse blandt elever

Tallene i tabel 11 viser mange positive vurderinger af DIO. Ifølge tabellen er der blandt eleverne dog især et problem med hensyn til at forstå målene med det internationale område, ligesom et flertal af dimittenderne mener at DIO'en skabte brud og mangel på sammenhæng i undervisningen. Dette blev bekræftet af besøgene. Det synes at variere meget fra skole til skole og fra lærerteam til lærerteam om fokus lægges på det faglige, på fagenes samspil, på metoder, på lærings-teori eller på kulturteori. Sammenfattende siger flere lærere at de finder det uklart hvilke krav der stilles til DIO med hensyn til overfaglighed.

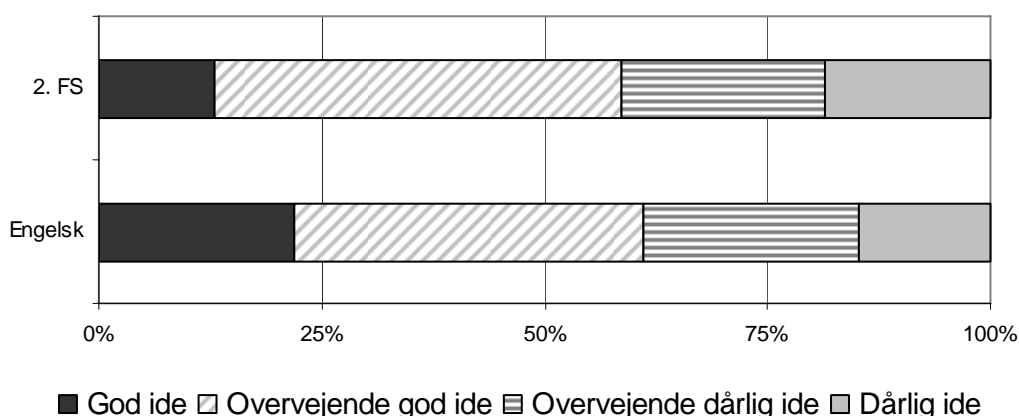
Dette problem var uafklaret helt op til eksamen hvor lærerne oplevede store udfordringer i forbindelse med at skulle afstemme forventninger med censorer med andre opfattelser af hvad DIO skal indebære. En censor med en evt. anden faglig baggrund end lærerens opfattede de interviewede lærere imidlertid som mindre problematisk i forbindelse med DIO end i forbindelse med studieretningsprojektet. I denne vurdering lagde lærerne vægt på at der i tilfældet med DIO for det første er tale om en mundtlig prøve hvilket gør det nemmere at nå til enighed, og at der for det andet er tale om to sidestillede fag.

4.2.3 Almen studieforbereelse på stx

Almen studieforbereelse (AT) på stx er en af reformens store nyskabelser. Det er en timeramme til flerfagligt samspil som udgør 10 % af uddannelsesstiden. (Det første år udgjorde AT 20 % på grundforløbet, men er blevet reduceret). I spørgeskemaundersøgelsen blandt lærere bliver lærerne bedt om at vurdere ideen med en sådan ramme. Figur 7 viser lærernes svar:

Figur 7**Andel af stx-lærere som synes AT er en god idé. (N: 332 engelsklærere på stx og 92 undervisere i et andet fremmedsprog)**

"Hvad er samlet set din vurdering af almen studieforbereelse (AT) som idé, dvs. ideen om at afsætte en fast timeramme til fagligt samspil og flerfaglige forløb":

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt lærere

Figuren viser at kun 13 af stx-lærerne der underviser i andet fremmedsprog, synes at AT er en "God idé". Dette tal er signifikant lavere end blandt lærere der ikke underviser i andet fremmed-

sprog. Til sammenligning mener 22 af engelsklærerne at AT er en "God idé". Medtages også andelen der synes at AT er en "Overvejende god idé" mener 61 % af engelsklærerne at det er tilfældet, mens andelen for andet fremmedsprog er 59 %. Samtidig med at flertallet af lærerne er overvejende positive over for ideen, svarer 76 % af lærerne i andet fremmedsprog imidlertid også at de er uenige eller overvejende uenige i at AT tids- og ressourcemæssigt er godt givet ud i forhold til det samlede udbytte. Dette tal adskiller sig ikke signifikant fra de andre faggrupper.

Tallene understøtter den generelle oplevelse fra skolebesøgene af at AT har potentiale for at fungere godt, men at der er væsentlige problemer i forhold til at få det fulde udbytte af det flerfaglige samspil, at der er væsentlige forskelle fagene imellem, og at især andet fremmedsprog har vanskeligt ved at indgå. Lærerne beskriver vanskelighederne ved det flerfaglige samspil på den måde at elevernes niveau i andet fremmedsprog ikke er tilstrækkeligt højt til at faget kan indgå på lige vilkår i flerfagligt samarbejde. Derfor bliver projekterne kunstige, og sprogfaget bidrager mest med fx kulturanalyse hvis faget samarbejder med eksempelvis samfundsfag eller historie. Lærerne imellem er der uenighed om om dette er acceptabelt, eller om det er et problem at man ikke får den sproglige dimension aktiveret i flerfaglige sammenhænge.

For engelskfagets vedkommende giver de interviewede lærere udtryk for at det går bedre med samarbejdet. Eleverne er tilstrækkeligt kvalificerede til at læse tekster på engelsk – og det er de fleste øvrige faglærere også. Derfor mener engelsklærerne at der er gode muligheder for at arbejde sammen med andre fag – særligt med de humanistiske og samfundsfaglige hvor sprogfagets dimensioner kan indgå naturligt. Hvad angår sprogfagets samarbejde med naturvidenskabelige fag udtrykker næsten alle sproglærere frustration og fortæller om dårlige oplevelser med svære emner og lærere der ikke har forståelse for hinandens faglighed. Der er i denne forbindelse stor tilfredshed med at kravet om det flerfakultære er blevet lempet. Det er dog ikke klart på skolerne hvad denne lempelse indebærer.

Samtidig er der strukturelle grunde til at lærere der underviser i andet fremmedsprog, har svært ved at indgå i AT idet andet fremmedsprog oftest læses på tværs af studieretningsklasserne. Noget tilsvarende gør sig naturligvis gældende for valgfag og til dels for studieretningsfag der indgår i blandede studieretninger. Skolerne vælger forskellige modeller for at løse dette problem. Nogle skoler vælger en central styring af AT-forløbene, fx så at en hel årgang samtidig har et AT-forløb hvor andet fremmedsprog indgår. Modsat er der skoler der har valgt at udelukke andet fremmedsprog fra at indgå i AT-forløb eller at lade det være op til de enkelte team eller faggrupper. Der er tilsyneladende forskellige modeller for hvordan disse modeller udmøntes rent timemæssigt.

Lærerne efterlyser generelt kompetenceudvikling i flerfaglighed, herunder hvordan sprogfag kan indgå i samarbejde med naturvidenskab. Der er også lærere der understreger at de ikke føler sig kompetente til at undervise i kulturforståelse, fx i sammenhæng med samfundsfag. Særligt på stx ønsker man sig efteruddannelse inden for dette felt.

4.2.4 Almen sprogforståelse på stx

På stx har eleverne i grundforløbet undervisning i almen sprogforståelse (AP). AP er en timeramme på 45 timer der går fra fagene dansk og fremmedsprog. AP skal fungere som introduktion til valg af studieretninger, sikre en fælles basis for det sproglige arbejde og vise hvordan beskæftigelsen med sprog er en del af den almene dannelse. AP har til formål at give eleverne en grundlæggende indføring i grammatik og sprogforståelse. Eleverne skal kunne redegøre for sprogets kategorier, gennemføre syntaktiske analyser og beskrive hvorledes forskellige fremmedsprog adskiller sig fra hinanden. Knap halvdelen af tiden bruges til undervisning i latin. Således stifter alle elever nu bekendtskab med latin, men i et væsentlig mindre omfang end de sproglige elever gjorde tidligere. Undervisningen i AP er tilrettelagt som et samarbejde mellem dansk og fremmedsprogene – herunder latin. Forløbet afsluttes med en prøve uden karakter.

De forskellige skoler EVA besøgte, havde valgt forskellige modeller for organiseringen af AP. På nogle skoler havde man valgt at tilrettelægge AP som et egentlig fag med en kerneunderviser. På andre skoler fungerede AP i stedet som en ramme som forskellige lærere udfyldte på forskellige

tidspunkter. På de besøgte skoler havde mange elever opfattelsen af AP som et tredelt forløb hvor den sociolingvistiske del ofte varetages af en dansklærer, grammatikdelen af en fremmedsprogslærer, og latindelen som oftest af en latinlærer.

Lederne har i spørgeskemaundersøgelsen svaret på en række spørgsmål der indkredser deres vurdering af AP. Svarene fremgår af Tabel 122.

Tabel 12
Stx-ledernes vurdering af almen sprogforståelse (N=108)

“Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om almen sprogforståelse?”

	Enig	Overvejende enig	Overvejende uenig	Uenig
AP bidrager positivt til at styrke sprogfagene på skolen	41 %	43 %	8 %	3 %
AP bidrager positivt til undervisningen i de enkelte sprogfag	36 %	53 %	5 %	1 %
AP bidrager til at eleverne vælger flere sprogfag end krævet i bekendtgørelsen	2 %	10 %	28 %	40 %
AP bidrager til at eleverne vælger flere sprog på et højere niveau end krævet i bekendtgørelsen	2 %	7 %	28 %	44 %
AP har styrket fremmedsprogenes rolle som en del af uddannelsens almindelige funktion	21 %	38 %	11 %	17 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

** tallene summerer ikke op til 100 %. Der skyldes at en del respondenter har svaret "Ved ikke".*

Tabellen viser at lederne i lavest omfang er "Enige" i at AP bidrager til elevernes valg af studieretning og valgfag. Samtidig svarer 20 % af lederne "Ved ikke" til de to spørgsmål der vedrører valgmønstre. Derimod mener flertallet af ledere (59 %) at AP har styrket fremmedsprogenes rolle som en del af uddannelsens almindelige funktion, og et meget stort flertal mener at AP bidrager positivt til at styrke sprogfagene på skolen og undervisningen i de enkelte fag.

Under skolebesøgene ytrede sproglærerne gennemgående stor tilfredshed med AP. Dog giver de i interviewene udtryk for at det har været vanskeligt at planlægge og afvikle AP logistisk. Desuden udtrykker flere lærere at AP's latindel ikke bidrager til elevernes færdigheder. Disse lærere mener at der er for lidt tid til at latin kan blive andet end et kort bekendtskab for eleverne. På skoler der udbyder klassiske studieretninger, kan latindelen i denne sammenhæng virke som rekrutteringsgrundlag, Nogle lærere ytrede under interviewene ønske om at AP skal fokusere mere snævert på syntaks og morfologi. Der var blandede vurderinger af hvor vidt man kunne mærke effekten af AP i den efterfølgende særfaglige fremmedsprogsundervisning.

Eleverne på de besøgte skoler var også grundlæggende glade for AP. Især oplevede de en direkte nytteeffekt af den grammatiske del. Dog ytrede flere elever ønske om en differentieret grammatikundervisning på baggrund af den indledende screening.

Den afsluttende prøve i AP tæller ikke med på eksamensbeviset. Eleverne er fra starten klar over dette, og nogle mener derfor at de ikke tog prøven særligt alvorligt, men anstrengte sig mindre end de kunne have gjort. Nogle af eleverne mener at de ville havde anstrengt sig mere hvis den afsluttende prøve var mundtlig som det er tilfældet i naturvidenskabeligt grundforløb. Disse elever gav i interviewene udtryk for at man ved en mundtlig prøve kan tabe ansigt hvis man over for kammerater og undervisere demonstrerer at man ikke kan stoffet. Der er blandt både lærere og elever fortalere for en prøve der tæller med på eksamensbeviset da dette ville virke som en motivationsfaktor, mens andre ikke ønsker en sådan prøve.

4.2.5 Placeringen af undervisningen i andet fremmedsprog

Ifølge lærerne er den største udfordring i forbindelse med AP at sikre overførselsværdien til de enkelte sprogfag. Mange lærere gav udtryk for at AP kunne blive en isoleret "ø". Både lærere og

elever vurderede i denne sammenhæng at det er en forudsætning for AP-forløbets nytteværdi at undervisningen i sprogfagene finder sted sideløbende med AP, og at der er en tæt kommunikation mellem de lærere der underviser i AP, og de enkelte sproglærere om en umiddelbar anvendelse af forløbet. Dette er svært hvis skolerne vælger at lade undervisningen i andet fremmedsprog starte efter grundforløbet.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere svarede 11 % af hhx-lederne og 23 % af stx-lederne at andet fremmedsprog på deres skole startede efter grundforløbet for årgangen der startede i august 2007. På ganske få stx-skoler har man valgt at udskyde starten af engelsk. Skolebesøgene nuancerede billedet idet det viste sig at der også er skoler der arbejder med mellemløsninger, fx at starte den særfaglige undervisning i fremmedsprog efter efterårsferien.

De stx-lærere der underviser i andet fremmedsprog, talte under besøgene for at lade undervisningen i andet fremmedsprog begynde samtidig med grundforløbet, primært af hensyn til samspillet mellem den særfaglige sprogundervisning og AP. Desuden opfattes det på både stx og hhx som et problem at eleverne glemmer en del nødvendig viden i perioden fra de forlader grundskolen til de er færdige med det gymnasiale grundforløb.

Engelsklærerne vurderer derimod at det ikke er så afgørende om undervisningen starter samtidig eller efter grundforløbet fordi elevernes fortrolighed med engelsk betyder at de ikke glemmer faget i den mellemliggende periode på samme måde som det kan være tilfældet for fransk og tysk.

Til gengæld er der engelsklærere der har en opfattelse af at timerne bliver spredt meget tyndt ud når sprogundervisningen starter samtidig med grundforløbet, hvilket taler for at udskyde undervisningens start. En del af problemet skulle dog være løst i og med at engelsk B nu kan afsluttes efter to år på stx.

4.3 Sammenfatning og vurderinger

Før reformen udbød både stx og hhx en tydelig sproglig variant. Stx havde en sproglig linje, mens hhx-elever fra starten havde mulighed for at læse tre fremmedsprog. I forlængelse af reformens intentioner om at styrke dels den naturvidenskabelige dimension i uddannelsesbilledet, dels de gymnasiale uddannelsers respektive profiler, synes begge uddannelser at have mindsket den fremmedsproglige dimension – i hvert fald hvis man betragter udbud og oprettelse af studieretninger.

Generelt indgår fremmedsprog ud over engelsk kun i ringe grad i studieretningerne. Det er tvivlsomt om strengere udbudsregler vil ændre på elevernes valg og dermed de faktisk oprettede studieretninger. Skolerne prioriterer allerede forholdsvis højt at oprette studieretninger med fremmedsprog, fx som blandede studieretninger. Dette synes positivt ud fra en fremmedsproglig synsvinkel, men samtidig udgør blandede studieretninger en udfordring i forhold til at udmønte den grundlæggende tanke bag studieretningsgymnasiet og mulighederne for flerfagligt samspil.

Betragter man de oprettede studieretninger med engelsk på stx, ses det at engelsk i høj grad optræder sammen med samfundsfag, hvilket er i overensstemmelse med evalueringens indtryk af at sprogfagene forholdsvis let kan samarbejde med samfundsfag og tilføre samarbejdet en kulturel dimension, sådan som det også er tilfældet i forhold til afsætning på hhx. På den baggrund kan det virke ærgerligt at begyndersprog på stx i praksis vil have meget svært ved at indgå i studieretninger sammen med samfundsfag A pga. de eksisterende bindinger vedrørende andre fag på A-niveau sammen med begyndersprog.

Strukturelt er der problemer for fagområdet i forhold til AT på stx. Det er svært for sproghold som ofte er sammensat på tværs af studieretningsklasser, at indgå i AT. Dette problem skaber et behov for en forholdsvis stærk, central styring af AT på skolerne. Indholdsmæssigt synes der at være et behov for at sproglærerne på begge uddannelser, fag(område)grupperne og teamene bidrager med at udvikle forløb hvor fremmedsproglige mål aktiveres. I den forbindelse må lærernes efterlysning af efteruddannelse tages alvorligt. På stx gælder det især i forhold til efteruddan-

nelse der muliggør samspil på tværs af fakulteter. I denne sammenhæng er der stadig et behov for en præcisering af kravet om tværfakultært samspil.

Evalueringen peger på at AP på stx er et tiltag der i det store og hele fungerer godt. Det kan derfor undre at der i realiteten ikke findes noget tilsvarende på hhx. Det er dog næppe alle skoler der endnu har fundet den optimale form, fx synes den største udfordring for flere skoler at være latindelen. På skoler med et klassisk sprogligt miljø fungerer latindelen godt og kan oven i købet bidrage til opretholdelsen af dette miljø, men på de besøgte skoler oplevedes samspil mellem latin og den øvrige AP-undervisning ikke som optimal. Hvis man ønsker at beholde latin i gymnasiet på dette niveau, er der behov for at fokusere på hvordan latin kan fungere sammen med den øvrige undervisning i AP. Dels synes der at være et behov for skemamæssigt at fokusere på AP og vekslevirkningen mellem de forskellige elementer, dels synes der at være et behov for yderligere kommunikation AP-lærerne imellem. Der er muligvis et behov for yderligere erfaringsudveksling skolerne imellem med fokus på "den gode model".

Mens AT i høj grad må tænkes at bidrage til oplevelsen af mange afbrydelser i undervisningen på stx, er hhx omvendt præget af et langt fravær af flerfaglighed der inddrager fremmedsprog. Dette skyldes at der ikke er noget formaliseret flerfagligt forløb med inddragelse af fremmedsprog mellem grundforløbet på første år og det internationale område på tredje år. Hvis man ønsker en progression i studieområdet på hhx, synes der at være behov for nytænkning. En udnyttelse af portfolio som arbejdsmetode, kan formentlig bidrage til en øget grad af progression, men vil næppe være tilstrækkeligt i sig selv.

Evalueringen viser ikke noget udpræget positivt billede af fremmedsprogenes deltagelse i studieretningsprojektet. I den forbindelse forekommer der at være et behov for at afklare hvad hoved- og bifagsdimensionen betyder i forhold til relationen mellem fagene i praksis og i forhold til vurderingen.

5 Fagområdet og elevernes studiekompetencer

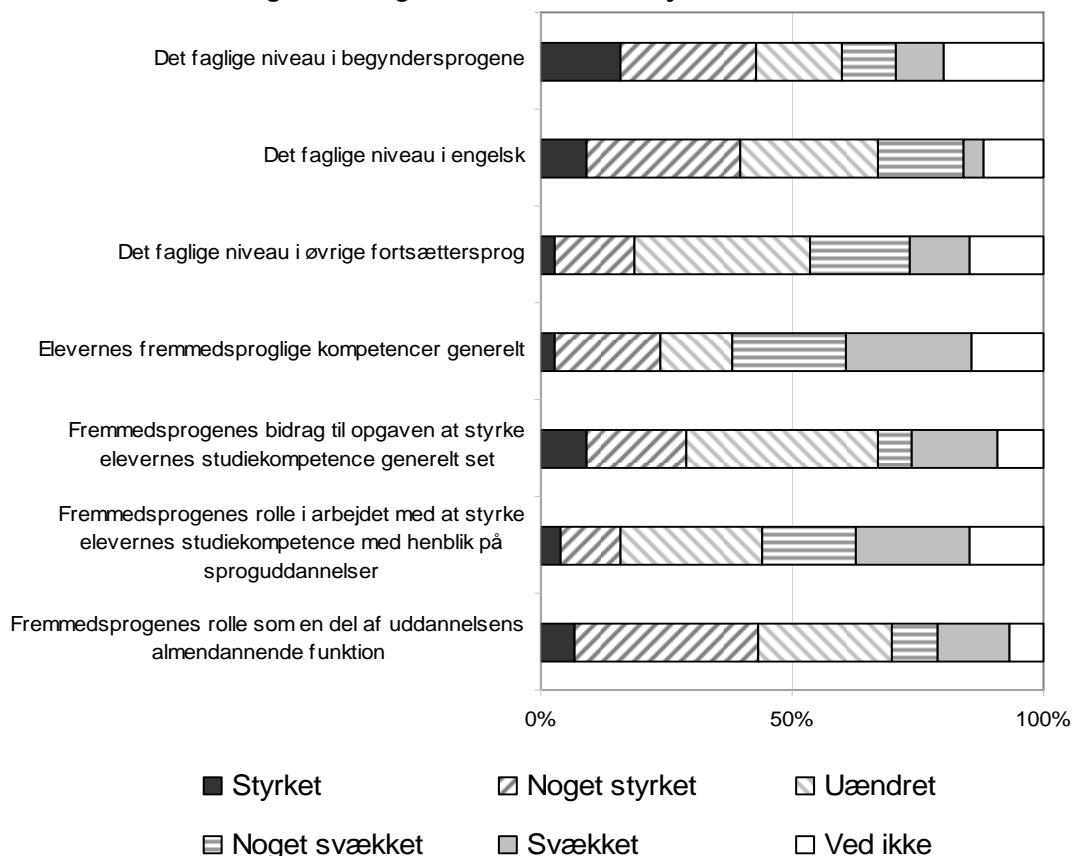
Dette kapitel belyser som de foregående fagområdets position i uddannelserne idet der sættes særligt fokus på elevernes studiekompetence. Kapitlet baserer sig dels på elev- og læreinterview, dels på spørgeskemaundersøgelsen blandt lederne og lærerne. Desuden perspektiverer kapitlet læreres og elevers opfattelse af ønskede kompetencer til aftagernes syn på efterlyste studiekompetencer.

Først belyser kapitlet ledernes vurdering af om elevernes studiekompetencer inden for fremmedsprog er blevet styrket eller svækket efter reformen. Derefter diskuteres gymnasireformens mulighed for at tilfredsstille aftagernes ønsker til studiekompetencer hos dimittenderne.

5.1 Vurderinger af fagområdet

I spørgeskemaundersøgelsen er lederne på hhx og stx blevet bedt om at vurdere en række forhold vedrørende fremmedsprogenes rolle i uddannelsen og elevernes sproglige kompetence. Overordnet vurderer hhx-lederne reformens konsekvenser for fagområdet væsentligt mere positivt end stx-lederne gør. Svarfordelingen blandt stx-ledere fremgår af figur 8.

Figur 8
Stx-ledernes vurdering af om fagområdet er blevet styrket i forhold til ... (N=75)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Figur 8 viser for det første at andelen af ledere der har svaret at fagområdet inden for hvert spørgsmål er blevet "Styrket" eller "Noget styrket", er meget lille. For det andet er der mange som har svaret "Uændret". For det tredje er der en stor gruppe der har svaret "Ved ikke".

I tre spørgsmål er der flere ledere der har vurderet at kompetencerne er blevet "Svækket" efter reformen end "Styrket". Det drejer sig som spørgsmålene angående:

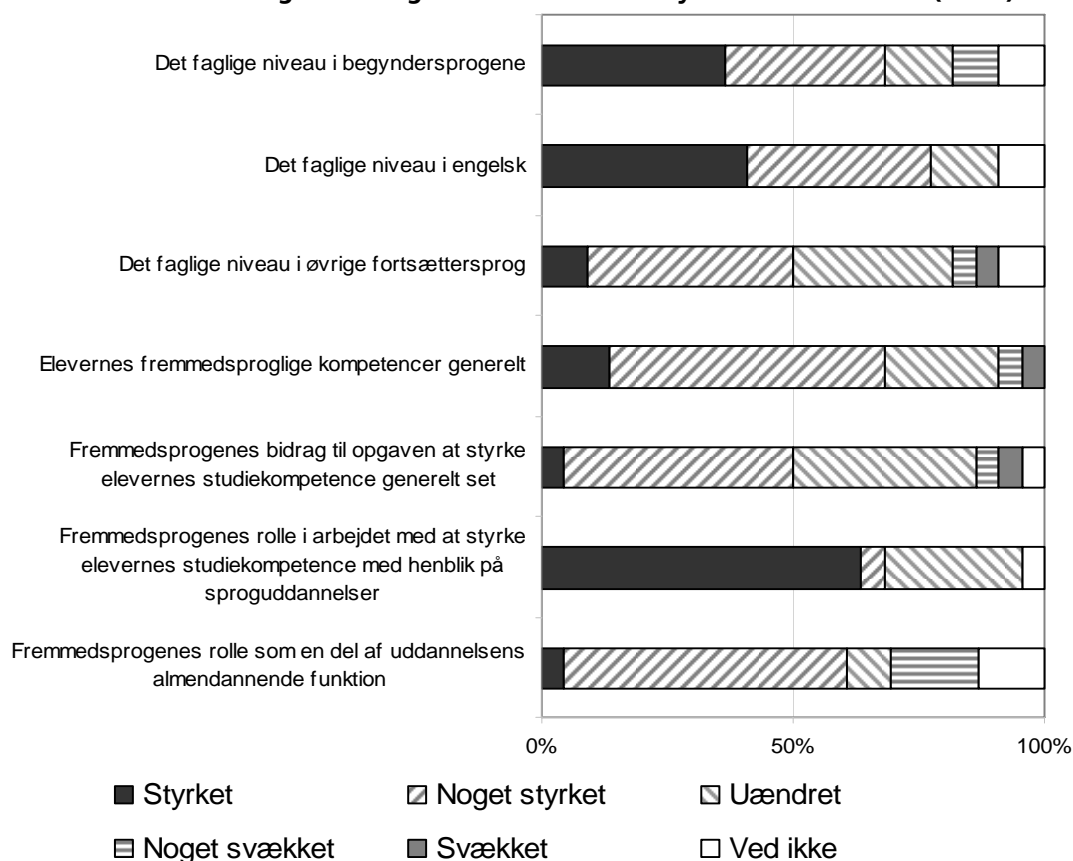
- Fremmedsprogenes rolle i arbejdet med at styrke elevernes studiekompetence med henblik på sproguddannelser
- Elevernes fremmedsproglige kompetencer generelt
- Det faglige niveau i øvrige fortsættersprog³.

For de fire resterende spørgsmål er der lidt flere ledere der vurderer at fagområdet er blevet "Styrket" end "Svækket".

Taget i betragtning at et af gymnasireformens eksplicite formål var at styrke elevernes studiekompetencer, må disse resultater generelt siges at være overraskende. For "øvrige fortsættersprog" er resultaterne særligt uheldige, mens begyndersprogene ser ud til at klare sig bedre. Idet begyndersprog nu er obligatorisk i tre år, er det dog bemærkelsesværdigt at mindre end halvdelen af lederne mener at det faglige niveau i begyndersprogene er "Styrket".

Figur 9 viser svarfordelingen på de samme spørgsmål som ovenstående blandt ledere på hhx.

Figur 9
Hhx-ledernes vurdering af om fagområdet er blevet styrket i forhold til ... (N=22)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere

Det ses af figur 9 at hhx-lederne vurderer elevernes kompetencer efter reformen overvejende positivt. I fem ud af syv spørgsmål mener mere end halvdelen af lederne at fremmedsprogene er

³ I spørgeskemaet er "det faglige niveau" ikke præciseret yderligere. Med "det faglige niveau" menes altså det faglige niveau – generelt.

blevet "Styrket" eller "Noget styrket" efter reformen. For de to resterende spørgsmål gælder det at præcist halvdelen af lederne vurderer at studiekompetencen er "Styrket" eller "Noget styrket".

De tre spørgsmål hvortil færrest ledere har svaret at studiekompetencerne er blevet "Styrket" er:

- Fremmedsprogenes rolle som en del af uddannelsens almindelige funktion
- Fremmedsprogenes bidrag til opgaven at styrke elevernes studiekompetence generelt set
- Det faglige niveau i øvrige fortsættelsesprogr.

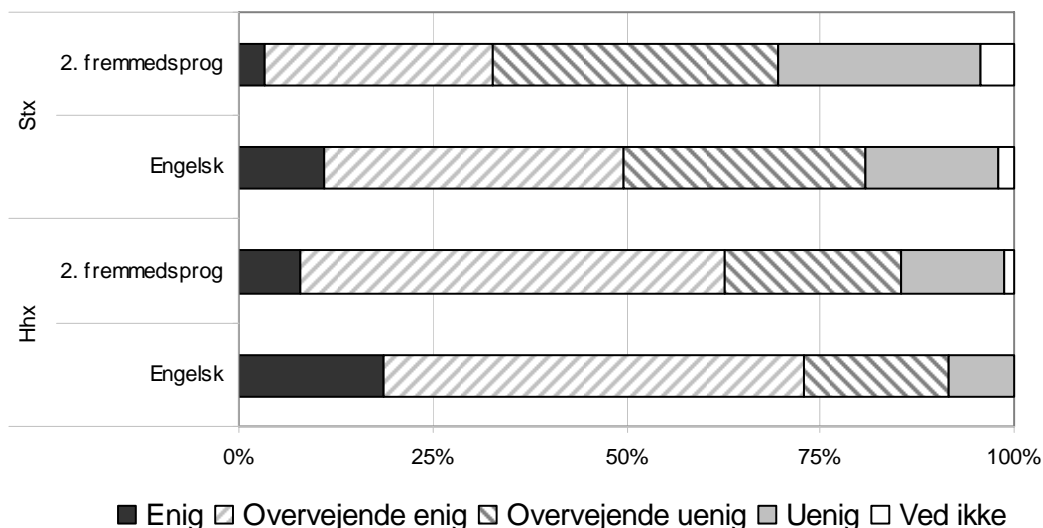
Mens hhx-lederne vurderer at reformen har ført til en betragtelig styrkelse af elevernes studiekompetence med henblik på sproguddannelser, er dette spørgsmål samtidig det som færrest stx-ledere har svaret positivt på. Forskellen kan muligvis skyldes at hhx-lederne forestiller sig en anden gruppe sproguddannelser end stx-lederne gør. Mens stx traditionelt har sendt studenter videre til både klassisk filologiske sproguddannelser og merkantilt orienterede sproguddannelser, har hhx-eleverne især valgt de merkantile sproguddannelser, herunder kombinationsuddannelser hvor sprog indgår sammen med andre fag.

Når eleverne et højt fagligt niveau?

I interviewene udtrykker lærerne usikkerhed om hvorvidt eleverne fagligt set er blevet dygtigere eller mindre dygtige. Nogle lærere sonder mellem en snæver faglig kompetence og en bred studiekompetence. I denne gruppe mener flere at de brede studiekompetencer er forbedret, mens andre lærere mener at de snævre faglige kompetencer er forudsætningen for et højt studieforberedende niveau, og at det faglige niveau i øjeblikket ikke er tilstrækkeligt højt.

EVA har i spørgeskemaundersøgelsen bedt lærerne angive om eleverne efter deres mening alt i alt når et højt fagligt niveau. Svarfordelingen fremgår af figur 10.

Figur 10
Lærernes vurdering af om eleverne alt i alt når et højt fagligt niveau (N: 332 engelsklærere på stx og 92 undervisere i et andet fremmedsprog. 59 engelsklærere på hhx og 74 i et andet fremmedsprog)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt lærere

Figur 10 viser tydeligt at stx-lærerne er mere skeptiske end hhx-lærerne, og at undervisere i andet fremmedsprog er mere skeptiske end undervisere i engelsk.

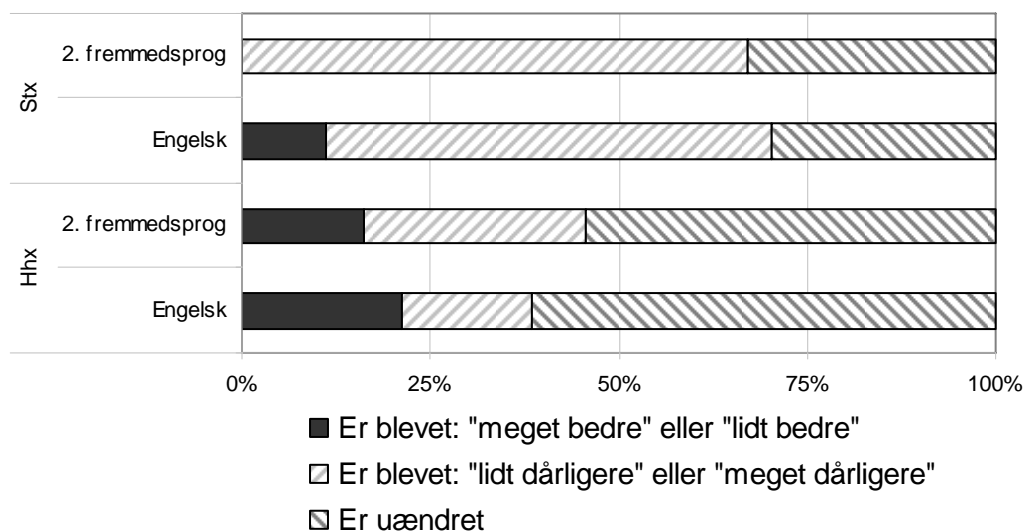
50 % af engelsklærerne på stx erklærer sig "Enige", eller "Overvejende enige" i at eleverne alt i alt når et højt fagligt niveau. Kun 33 % af undviserne i andet fremmedsprog på stx deler denne overbevisning. Dette tal er signifikant lavere end det er blandt lærerne i almindelighed. På hhx er 73 % af engelsklærerne "Enige" eller "Overvejende enige", og 63 % af de lærere der underviser i andet fremmedsprog, er "Enige".

I spørgeskemaet til lærerne indgik også en vurdering af om elevernes generelle faglige niveau er blevet højere efter reformen. Figur 11 viser svarfordelingen på dette spørgsmål.

Figur 11

Andel af lærere der mener elevernes generelle niveau er blevet bedre eller dårligere (N = 52 hhx-engelsklærere, 68 hhx- fremmedsproglærere, 291 stx-engelsklærere og 87 stx-fremmedsproglærere)

Elevernes generelle faglige niveau ...

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt lærere

Figuren viser at et flertal af stx-lærerne mener at elevernes niveau er blevet lavere, mens et flertal af hhx-lærerne mener at elevernes generelle niveau er uændret.

Ikke en eneste af de stx-lærere som har besvaret spørgeskemaet, og som underviser i andet fremmedsprog, mener at elevernes generelle faglige niveau er blevet bedre. Det store flertal mener at elevernes niveau i andet fremmedsprog er blevet enten "lidt dårligere" eller "meget dårligere". Vurderingen er signifikant mere negativ end blandt lærerne i almindelighed. Engelsklærerne på stx er lidt mere positivt stemt. 11 % af engelsklærerne på stx vurderer at det generelle faglige niveau er blevet "meget bedre" eller "lidt bedre". Men også her vurderer det store flertal at niveauet er blevet dårligere.

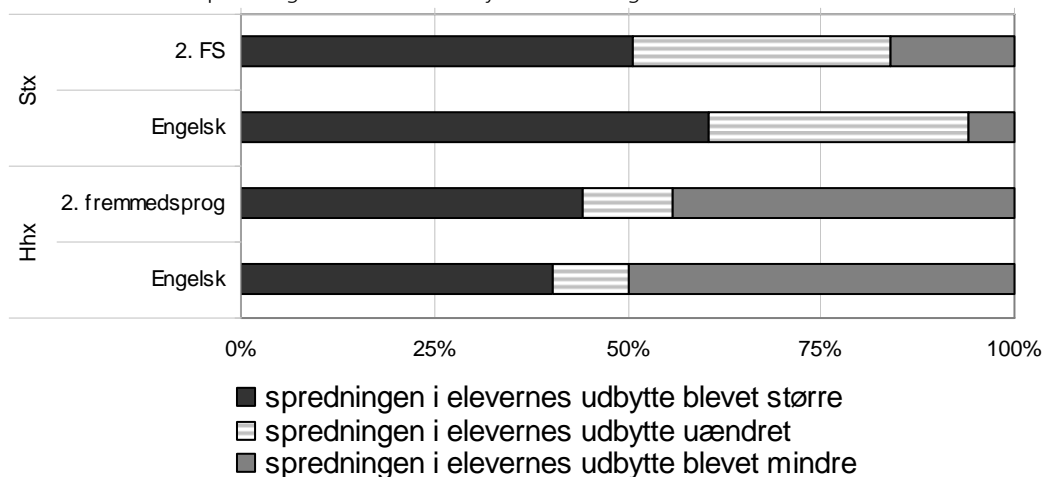
På hhx mener de fleste af de adspurgte lærere at niveauet "er uændret", og der er flere lærere som vurderer at eleverne er blevet bedre. 21 % af engelsklærerne mener at eleverne er blevet bedre, mens 17 % af underviserne i andet fremmedsprog mener det samme. Engelsklærerne er signifikant mere positive end lærerne i almindelighed.

I spørgeskemaundersøgelsen blandt lærere indgik der desuden en vurdering af om spredningen i elevernes udbytte er blevet større eller mindre efter reformen. Svarfordelingen fremgår af figur 12.

Figur 12

Lærernes vurdering af spredningen i elevernes udbytte sml. med før reformen (N = 52 hhx-engelsklærere, 68 hhx- fremmedsproglærere, 291 stx-engelsklærere og 87 stx- fremmedsproglærere)

Hvordan vurderer du spredningen i elevernes udbytte sammenlignet med før reformen?

Kilde: EVA's spørgeskema blandt lærere.

Det ses af figur 12 at flest stx-lærere mener at spredningen er blevet større. Meget få lærere mener at spredningen er blevet mindre. Resten mener at spredningen er uændret. Specifikt svarer 60 % af engelsklærerne på stx at spredningen i elevernes udbytte er blevet større efter reformen. 51 % af lærerne i andet fremmedsprog er enige i at spredningen er blevet større.

Samtidig viser figuren at et flertal af hhx-lærere mener at spredningen i elevernes udbytte er blevet mindre efter reformen. Det er interessant at engelsklærerne på stx oplever en større spredning end engelsklærerne på hhx i og med det er på hhx at engelsk A er blevet obligatorisk. De fleste engelsklærere på hhx som EVA talte med under besøgene, var på den ene side glade for at engelsk er blevet obligatorisk på A-niveau. På den anden side har disse lærere været nervøse for og i tvivl om hvorvidt ændringen ville medføre en større spredning end tidligere hvor de svageste næppe valgte at tage faget på højniveau. Disse lærere vurderede – men med en vis usikkerhed – at spredningen ikke var blevet større. Her bekræfter spørgeskemaundersøgelsen lærernes vurdering. De fleste lærere betragtede det som en klar styrke at faget nu er et sammenhængende forløb der læses i stamklassen. Engelsk var også tidligere et fag som nogle elever tog som "fravalg".

Ligesom engelsk er begyndersprog efter reformen obligatorisk på A-niveau på både hhx og stx. De lærere som EVA talte med i den sammenhæng var også bekymrede for en større spredning, og modsat engelsklærerne mente underviserne i andet fremmedsprog at erfaringerne efter reformen tyder på at A-niveau er for svært for de svageste elever, hvilket ifølge lærerne trækker niveauet ned generelt, jf. kapitel 3.2 vedrørende forskydninger mellem begyndersprog og fortsættersprog efter reformen.

5.2 Aftagernes kompetenceønsker

Som led i evalueringen af det fremmedsproglige fagområde på stx og hhx er der foretaget telefoninterview med repræsentanter for videregående uddannelser. I alt fem sådanne potentielle aftagere fra videregående uddannelser hvor fremmedsprog spiller en central rolle, er blevet interviewet. Alle interviewpersoner har eller har haft ansvar som studieledere. Formålet med interviewene har været at frembringe et eksternt aftagerperspektiv på fagområdet med henblik på at afdække hvilke kompetencer aftagerne ser som nødvendige og relevante hos dimittender med en gymnasial uddannelse. Aftagerne har endnu ikke erfaringer med dimittender siden gymnasierformen, hvorfor aftagerperspektivet udelukkende forholder sig til generelle efterlyste kompetencer og altså ikke til ændringer i forbindelse med gymnasierformen. Aftagernes beskrivelser af en tidsmæssig udvikling i kompetencer er derfor udtryk for nogle tendenser der ikke skyldes gymnasierformen.

Aftagerne af gymnasiedimittender efterlyser først og fremmest personlige kompetencer som vedholdenhed og selvstændighed og faglige kompetencer som sprogteoretisk viden og erfaring med sproglig praksis. Nedenfor udfoldes disse begreber og sættes i relation til de foregående kapitler.

Sprogteori og generel sprogkompetence i praksis

På den ene side fremhæver aftagerne en generel viden om sprog og kultur. Derfor foretrækker aftagerne dimittender der har været på udlandsophold efter gymnasiet og derigennem opnået evnen til at forstå og læse et fremmedsprog. Set i dette lys forekommer reformens øgede fokus på kommunikative kompetencer at være et skridt i den rigtige retning.

Flest aftagere fokuserer særligt på sprogteoretiske kompetencer, herunder fortrolighed med grammatisk terminologi (på latin), lingvistisk teori og sprogbevidsthed. Hermed efterlyser flere af aftagerne altså mere sprogspecifikke kompetencer end de ovenfor nævnte kommunikative og kulturelle kompetencer. Det forekommer at dette behov tilgodeses særligt i engelsk som efter reformen er blevet mere sprogteoretisk og i øvrigt har fået en særskilt skriftlig sproglig delprøve. Overordnet synes AP-forløbet at imødekomme dette ønske.

I forbindelse med aftagernes ønske om flere sprogteoretiske kompetencer blandt dimittenderne skal det nævnes at enkelte lærere har bemærket at flerfagligheden ikke opfordrer til selvstændig fordybelse i fx lingvistik. Selvom kun ganske få elever tidligere valgte at skrive en fokuseret stor skriftlig opgave i et sprogfag, var der dog enkelte som gjorde det. I dag er dette ikke muligt pga. kravet om flerfaglighed.

Selvstændighed og vedholdenhed

Alle aftagerne nævner selvstændighed som en vigtig kompetence. Aftagerne siger i interviewene at det er vigtigt at eleverne forstår at de på universitetet selv skal tage ansvar for egen læring. Men selvstændigheden skal også rumme en evne til at opsøge nye sociale omgangskredse og spørge om hjælp og i øvrigt dele sin viden med andre. I den forbindelse forekommer flerfagligt gruppearbejde at være en god idé fordi eleverne igennem denne arbejdsform lærer at tage ansvar for både egen og andres læring. Samtidig siger aftagerne at det er meget vigtigt at eleverne indgår i skiftende gruppekonstellationer og lærer at arbejde med mange forskellige personer. En manglende mulighed for selv at vælge sine samarbejdspartnere er nemlig et typisk træk ved videregående uddannelser, mener aftagerne.

Flere elever har i interviewene givet udtryk for at de er tilfredse med at lærerne i vid udstrækning lader dem sammensætte projektgrupper selv, ligesom eleverne bemærker at de hurtigt finder ud af hvilke klassekammerater de samarbejder godt med, og hvilke de samarbejder mindre godt med. I dette perspektiv kan det overvejes om elevernes samarbejdskompetencer kan styrkes yderligere ved at lade dem indgå i flere forskellige arbejdsgrupper. Denne problemstilling ligger dog uden for evalueringen af fagområdet fremmedsprog.

Alle de interviewede aftagere fremhævede vedholdenhed som en afgørende generel studiekompetence for sprogfagene. Med vedholdenhed menes evnen til at kunne arbejde og lære gennem hårdt "rugbrødsarbejde". Sprogets morfologi skal terpes og i et vist omfang læres udenad. Modsat et matematisk bevis som nogle elever vil have nemt ved at "forstå", kan man ikke "forstå" uregelmæssige verber – kun lære dem. Det samme gælder for tilegnelsen af et stort vokabularium: En svær tekst på et fremmedsprog må nødvendigvis læses næsten ord for ord vha. en ordbog, hvilket er tidskrævende og vanskeligt.

Det nye gymnasium forekommer på baggrund af lærer- og elevinterview ikke at lægge mere op til denne type kompetence end det gamle gymnasium. Lærerne beskriver fx at de har sværere ved at motivere eleverne til at terpe og lære udenad end for få år siden. Lærerne mener at det lystbetonede arbejde med reformen er legitimeret, og at eleverne forventer og forlanger en umiddelbar relevans for at gøre et stykke arbejde. På den anden side indeholder AP-forløbet med sit fokus på grammatik og latin elementer som aftagerne mener, er en god introduktion til vedholdenhed i gymnasiet og senere.

Aftagerne bemærker at elevernes evne til at sondre mellem kommunikationsgenrer generelt er blevet ringere de seneste år. Aftagerne mener at udviklingen skyldes en øget grad af uformel

skriftlig kommunikation i form af chat, sms og e-mail – også med eksempelvis myndigheder. Dette taler for at bevare sociolingvistikken i AP-forløbet selvom eleverne ikke nødvendigvis kan se den umiddelbare værdi heraf.

Aftageren efterlyser en opkvalificering af de leksikalske kompetencer og efterlyser en evne til at formulere sig præcist. Aftagerne siger at de studerende allerede før gymnasireformen var vant til mundtligt at bortforklare tvetydige udsagn, hvilket heller ikke dengang var tilstrækkeligt på videregående uddannelser. Aftagerne mener at skriftlighed opøver kompetencen til at formulere sig præcist.

I forlængelse heraf mener aftagerne desuden at en generel kompetence i opgaveskrivning er meget vigtig. Ifølge aftagerne er det et problem at de fleste studerende ikke kender forskellen mellem problemformulering og indledning og ikke ved hvad en konklusion skal indeholde, og hvordan citater og litteraturlister skal opstilles. Her må universiteterne bruge kræfter på at træne helt basale færdigheder som kunne læres på ungdomsuddannelserne. I forhold til denne kompetence forekommer reformgymnasiet at være særligt velegnet. Eleverne skriver flere større opgaver end tidligere, og synopsisbegrebet har fået en central rolle. Næsten alle elever og lærere har dog givet udtryk for at der er stor forvirring om de enkelte fags forståelser af indholdet i en synopsis. Fx er sprogfagernes laveste taksonomiske niveau typisk redegørelsen som ofte udgør et højt taksonomisk niveau inden for naturvidenskab.

Endelig efterlyser de interviewede aftagere en evne til at tilegne sig stof hurtigt, dvs. en kompetence til at læse ekstensivt med vægt på at gennemskue stoffets struktur. Dette element forekommer bl.a. tilgodeset via 24 timers eksamen, som netop fordrer at eleven på forholdsvis kort tid kan sætte sig ind i nyt stof og strukturere en større fremlæggelse.

5.3 Sammenfatning og vurderinger

Både lærere og ledere på stx er af den klare opfattelse at det generelle faglige niveau i fremmedsprogene er faldet. For hhx er billedet mere positivt – om end der ikke kan tales om en egentlig styrkelse. Især i forhold til andet fremmedsprog er vurderingerne kritiske på både stx og hhx. At dømme ud fra lærernes vurderinger er der ikke noget der tyder på at det obligatoriske A-niveau i begynderprog styrker det generelle faglige niveau. Man kunne overveje om den uddannelsestid der bindes til dette obligatoriske niveau, kunne bruges bedre, især i lyset af den fagtrængsel der især på stx betyder at nogle elever ikke har plads til at vælge et yderligere fremmedsprog, jf. kapitel 3.

I forhold til engelsk som obligatorisk A-niveau på hhx er der derimod – trods bekymringer blandt lærerne – en overordnet vurdering af at dette er positivt for faget og for elevernes studiekompetencer generelt. Ud fra en indholdsmæssig og kompetencemæssig betragtning fremstår det ikke tydeligt hvorfor der er forskel mellem de to uddannelser på dette punkt.

Oplevelsen af et dalende niveau for fremmedsprogene kan ikke henføres til uddannelsestiden. Den er ikke ændret nævneværdigt på de enkelte niveauer i forhold til tidligere, men jf. kapitel 4 oplever lærerne ikke nødvendigvis at de får sproglig valuta for den tid der investeres i flerfagligt samspil – især på stx. Derfor kan uddannelsestiden til særfaglig undervisning i fremmedsprog forekomme mindre, og dette kan muligvis være en del af forklaringen på lærernes oplevelse af et dalende niveau. Samtidig er det naturligvis ikke uvæsentligt at eleverne vurderes at opnå styrkede generelle studiekompetencer, hvilket aftagerne på fremmedsproglige uddannelser også er interesseret i.

Mere specifikt ønsker aftagerne en række faglige kompetencer som AP-forløbet i et vist omfang må siges at berøre. Det gælder generelle grammatiske og kommunikative kompetencer, herunder genre- og registerforståelse. Ønsket om kommunikative kompetencer taler for at bibeholde det sociolingvistiske element i AP-forløbet selvom eleverne ikke umiddelbart kunne se nytteværdien heraf, jf. kapitel 4. Endelig ønskede repræsentanterne for de videregående sproguddannelser studiestartere der er vedholdende. Dette ønske deler lærerne i gymnasiet med aftagerne, men den manglende vedholdenhed er formentlig ikke alene et spørgsmål om gymnasireformen. Dog

kan dette udtalte ønske tale for at bevare delprøven uden hjælpemidler til skriftlig eksamen i engelsk skønt nogle lærere opfattede denne delprøve som utidssvarende, jf. kapitel 3.

Umiddelbart virker reformens delelementer som om de imødekommer aftagernes ønsker i forholdsvis høj grad, men oplevelsen af et dalende fagligt niveau skal naturligvis tages alvorligt, og der vil være behov for at følge studenterne nøje når de starter på en videregående sproglig uddannelse. Samtidig er det naturligvis vigtigt at holde fast i at fremmedsprogsundervisningen i gymnasiet også skal forberede studenterne til andre uddannelser end de specifikt fremmedsprog-

Appendiks A

Projektbeskrivelse

I 2008 gennemfører Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en række undersøgelser i forbindelse med gymnasireformen, herunder en række evalueringer af fagområder som Afdelingen for gymnasiale uddannelser i Undervisningsministeriet har bedt EVA om at gennemføre.

Evalueringen af fremmedsprog på hhx og stx indgår i denne række af fagområdeevalueringer, der i øvrigt omfatter:

- Det økonomiske fagområde på hhx
- Det tekniske og naturvidenskabelige fagområde på htx og stx.
- Det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf.

Evaluerings af fremmedsprog

Fremmedsprog opfattes i denne sammenhæng som en dimension i uddannelsen, og evalueringen omfatter primært engelsk, fransk, spansk og tysk. Sekundært inddrages de mindre fremmedsprog samt de klassiske fag. Desuden kan evalueringen inddrage almen sprogforståelse og almen studieforberedelse på stx og studieområde 1 og 2 på hhx.

Evalueringen gennemføres samtidig med afslutningen af det første gennemløb efter reformen. Evalueringens dokumentation baserer sig således på erfaringer fra et enkelt samlet forløb, men den vil også inddrage vurderinger af i hvilket omfang fagområdet stilling i uddannelserne er ændret for de to årgange der påbegyndte deres gymnasiale uddannelse i 2006 eller 2007.

Evalueringsens formål og indhold

Evalueringen skal belyse indholdsmæssige og strukturelle træk ved fremmedsprogene med henblik på at vurdere virkninger af reformen i forhold til fagområdet. Evalueringen dækker tre fokusområder:

1) Evalueringen skal belyse *fagområdets stilling i uddannelserne*, idet der anlægges et komparativt perspektiv i forhold til tidligere. Følgende forhold skal kortlægges:

- Uddannelsestid og elevtid
- Fagenes og timernes placering i det treårige forløb, herunder parallelitet
- Udbuddet af studieretninger og valgfag
- Elevernes fordeling på studieretninger, niveauer og valgfag
- Drivkræfter bag elevernes valg af uddannelse, studieretning og valgfag, herunder adgangskravene til videregående uddannelser.

2) Evalueringen skal belyse *det faglige samspil* inden for fagområdet og i forhold til uddannelsen i sin helhed. Evalueringen skal belyse fagområdets deltagelse i fagligt samspil inden for de formaliserede rammer, dvs. almen studieforberedelse og studieretningsprojektet. Desuden skal fagområdets involvering i fagligt samspil uden for de formaliserede rammer belyses. Følgende spørgsmål danner grundlag for analysen:

- I hvilket omfang er fagområdet repræsenteret i studieretningsprojekterne sammenlignet med de tidligere større skriftlige opgaver?
- Hvilke roller indtager faggruppen i samspil med andre fag?
- Hvordan og om hvad samarbejder fagområdet internt?
- Hvordan og om hvad samarbejder området fag med andre fag?

- Hvordan bakker skolen op om det flerfaglige samspil i form af ledelsesinvolvering, koordinationsgrupper og andre støttefunktioner, herunder studieplanens rolle?

3) Evalueringen skal belyse fagområdet rolle i forhold til gymnasireformens overordnede mål om at styrke *elevernes studiekompetence* – forstået både som en specifik fremmedsproglig kompetence og som en mere generel studiekompetence. I evalueringen sættes der fokus både på elevernes oplevelse af egne kompetencer inden for det fremmedsproglige område og deres opfattelse af og holdninger til fagområdet og på lærernes vurdering af de samme forhold nu sammenlignet med tidligere. Elevers og læreres billeder sættes over for de kompetencer som aftagere på de videregående fremmedsproglige uddannelser ser som nødvendige og relevante for fremtidens studiestartere. Evalueringen skal belyse følgende forhold:

- Er der en sammenhængskraft/overfaglighed inden for fremmedsprogene?
- Hvordan opleves balancen mellem kulturel, sproglig og litterær kompetence?
- Hvilke faglige og studiemæssige kompetencer oplever eleverne at have fået med sig fra gymnasiet i forhold til fremmedsprog?
- Er der kompetencer som eleverne oplever at mangle i forhold til at starte på en videregående uddannelse?
- Hvilke kompetencer efterspørger aftagerne på de relevante videregående uddannelser hos kommende studiestartere?

Design og dokumentation

Der anvendes både kvantitative og kvalitative metoder til at belyse problemstillingerne beskrevet ovenfor.

1) Der gennemføres en *spørgeskemaundersøgelse* blandt skoleledelser. Der er tale om en totalundersøgelse blandt rektorer på stx og de uddannelsesansvarlige ledere på hhx. Endvidere indhentes oplysninger fra UNI-C. Spørgeskemaundersøgelsen/det kvantitative materiale skal medvirke til at kortlægge en række faktuelle spørgsmål og en række vurderinger hos skoleledelserne især i forhold til fokusområde 1, sekundært i forhold til fokusområde 2.

2) Der gennemføres *casestudier* på i alt seks skoler (tre almene gymnasier og tre handelsskoler). Skolerne udvælges så der er en geografisk og størrelsesmæssig spredning. Af praktiske hensyn er det de samme skoler der indgår i evalueringen af fremmedsprog og i evalueringen af de kunstneriske fag på stx og toårigt hf. Derfor vil alle tre stx-skoler være gymnasieskoler med hf – uden at hf imidlertid inddrages i evalueringen af fremmedsprog.

Casestudierne indebærer besøg på skolen hvor der gennemføres separate interview med ledelse, elever og en lærergruppe. Elevgruppen sammensættes således at både elever fra fremmedsproglige studieretninger og elever fra andre studieretninger er repræsenteret. Lærergruppen skal repræsentere en faglig bredde inden for sprogfagene. Desuden læses relevant materiale fra de seks skoler. Casestudierne skal især bidrage til at belyse fokusområde 2 og 3, sekundært udbygge og nuancere forståelsen af de kvantitative oplysninger om fokusområde 1.

3) Der gennemføres *interview* med aftagere fra relevante videregående uddannelser. Interviewene kan enten gennemføres som to fokusgruppeinterview hhv. i Jylland og på Sjælland, eller de kan gennemføres som et antal telefoninterview. Interviewene skal afdække aftagerperspektivet i forhold til fokusområde 3. De gennemføres forud for casestudierne og bidrager dermed til at kvalificere interviewene med elever og lærere.

Organisering

Evalueringen gennemføres af en projektgruppe fra EVA. Projektgruppen gennemfører dokumentationsindsamlingen og afreporterer til Undervisningsministeriet. Afreporteringen vil indeholde analyser og vurderinger. Evalueringsgruppen består af evalueringskonsulenterne Andreas Christoffersen og Rikke Sørup samt evalueringsmedarbejder Stine Holm.

Til evalueringen knyttes en følgegruppe på fem-seks personer der tilsammen skal have indsigt i de fag der er involveret i fagområdet.

Desuden skal følgegruppen tilsammen dække følgende kompetencer:

- Undervisningserfaring
- Ledelseserfaring
- Eksternt perspektiv på fagområdet.

Følgegruppen mødes to-tre gange og har til opgave at kommentere dokumentationsmaterialet og analyserne fra EVA's projektgruppe inden rapporten udarbejdes.

Tidsplan

Evalueringen gennemføres efter følgende tidsplan:

Aktivitet	Tidspunkt
Forundersøgelse, herunder møder med fagkonsulenter	Februar 2008
Interview med aftagere	Juni 2008
Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledere	August-september 2008
Skolebesøg	August-september 2008
Afreportering	Oktober-november 2008
Offentliggørelse	December 2008-januar 2009

Appendiks B

Dokumentation og metode

Dette appendiks gør rede for de metodiske overvejelser i forbindelse med de undersøgelser der er gennemført som led i evalueringen. Det drejer sig om:

- Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledelser
- Øvrige undersøgelser
- Talmateriale fra UNI-C Statistik & Analyse
- Aftagerinterview
- Skolebesøg.

Appendikset fungerer som en uddybning af præsentationen af dokumentation og metode i rapportens afsnit 2.2.

Spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledelser

EVA gennemførte i forbindelse med evalueringen en spørgeskemaundersøgelse blandt skoleledelser på hhx og stx. Spørgeskemaerne indgik samtidig i parallelle evalueringer af det økonomiske fagområde på hhx, det kunstneriske fagområde på stx og toårigt hf samt det tekniske og naturvidenskabelige område på stx og htx samt i en samlet evaluering af gymnasireformen som EVA gennemfører som led i instituttets handlingsplan for 2008. Det er derfor kun en mindre del af spørgsmålene i spørgeskemaerne der er relevante for evalueringen af fremmedsprog.

Undersøgelsens målgruppe og design

Undersøgelsens målgruppe er de uddannelsesansvarlige ledere på hhx og stx. Undersøgelsen er i princippet gennemført som en totalundersøgelse hvor spørgeskemaet er udsendt til samtlige institutioner der udbyder hhx og stx.

Udarbejdelse og validering af spørgeskemaer

Spørgeskemaerne til skoleledelser er udarbejdet af EVA's projektgruppe i juni/juli 2008. Forud for udarbejdelsen var der gennemført et møde med Undervisningsministeriets fagkonsulenter i fremmedsprog. Skemaet blev pilottestet af to uddannelseschefer fra hhx og tre rektorer fra stx. Pilot-testerne blev bedt om at forholde sig til om de spørgsmål, svarkategorier og begreber der blev anvendt i skemaet, var relevante, forståelige og dækkende, og om der var forhold der manglede at blive spurgt ind til.

Dataindsamling

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført som en webbaseret undersøgelse via programmet Inquisite. Undersøgelsen afvikledes ved at der den 26. august gennem Inquisite blev udsendt en e-mail med et link til en hjemmeside hvor spørgeskemaet udfyldes af respondenterne. Der blev udsendt påmindelser til alle der endnu ikke havde besvaret 12. september og 19. september. Undersøgelsen blev afsluttet 24. september 2008.

Svarprocenter og bortfald

Tabellen nedenfor viser svarprocenterne på hhv. hhx og stx:

Svarprocent fordelt efter institutionstype

	Antal udsendte skemaer	Antal indkomne svar	Svarprocent
Stx	140	108	77 %
Hhx	46	38	83 %

Svarprocenten vurderes som høj. Som en yderligere kontrol af om de indsamlede data giver et repræsentativt billede af skoleledelsernes vurderinger, undersøges svarfordelingerne ud fra institutionernes geografiske placering. **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** viser en fordeling over udsendte skemaer i forhold til besvarede skemaer, fordelt på region for hhx.

Population i forhold til besvarelser, fordelt på region for hhx

	Population		Besvarelser	
	Andel	Procent	Andel	Procent
Hovedstaden	5	11 %	5	13 %
Midtjylland	15	34 %	12	32 %
Nordjylland	5	11 %	5	13 %
Sjælland	8	18 %	6	16 %
Syddanmark	11	25 %	10	26 %
Total	44	100 %	38	100 %

Det ses at den største afvigelse er på maksimalt 2 procentpoint. Vurderingen er derfor at besvarelserne er repræsentative i forhold til populationen.

Tabellen nedenfor viser en tilsvarende oversigt for stx.

Population i forhold til besvarelser, fordelt på region for stx

	Population		Besvarelser	
	Andel	Procent	Andel	Procent
Bornholm	1	1 %	1	1 %
Hovedstaden	43	31 %	29	27 %
Midtjylland	37	26 %	30	28 %
Nordjylland	15	11 %	11	10 %
Sjælland	23	16 %	20	19 %
Syddanmark	21	15 %	17	16 %
Total	140	100 %	108	100 %

Den største afvigelse fra populationen for stx ses for hovedstaden, der i populationen udgør 31 %, og i besvarelserne udgør 27 %. Dvs. der forekommer en underrepræsentation på 4 procentpoint for Hovedstaden i analysen. EVA vurderer at der er tale om en mindre underrepræsentation der ikke har betydning for undersøgelsens validitet.

Det har ikke været muligt at lave tilsvarende vurderinger i forhold til skolestørrelse, da tilgængelige data om elevtal på uddannelses- og afdelingsniveau ikke vurderes at være anvendelige.

Spørgeskemaet indeholder dels faktuelle spørgsmål, dels spørgsmål hvor vi spørger til ledernes vurderinger. På EVA's hjemmeside, www.eva.dk findes som bilag til rapporten tabelrapporter med frekvenstabeller over resultaterne fra undersøgelserne blandt skoleledelser.

Spørgeskemaundersøgelser blandt elever og dimittender og blandt lærere

I forbindelse med EVA's evaluering af gymnasiereformen er der foruden undersøgelsen blandt skoleledere, jf. ovenfor, gennemført stikprøvebaserede spørgeskemaundersøgelser blandt lærere og blandt elever og dimittender på de treårige gymnasiale uddannelser. Nogle resultater fra disse undersøgelser er blevet inddraget i evalueringen af fremmedsprog på hhx og stx.

En nærmere metodisk redegørelse for disse undersøgelser findes som appendiks til EVA's evaluering af gymnasiereformen. Bilag med frekvenstabeller findes på EVA's hjemmeside, www.eva.dk.

Elev- og dimittendundersøgelse

Undersøgelsen blandt elever og dimittender blev gennemført af Danmarks Statistik for EVA som telefoninterview. Telefoninterviewene startede 25. august og blev afsluttet 19. september. Der er tale om en repræsentativ undersøgelse, Svarprocenter fremgår af tabellen nedenfor.

Svarprocenter fordelt på uddannelse og årgang

	Nettostikprøve		Interview	
	Antal	Antal	Procent	
hhx - 3. år	365	227	61,9	
hhx - dimittend	353	200	56,7	
stx - 3. år	396	268	67,7	
stx - dimittend	389	244	64,8	

Kilde: Danmarks Statistik

Lærerundersøgelse

Undersøgelsen blandt lærere blev ligeledes gennemført af Danmarks Statistik for EVA. Undersøgelsen blev gennemført som en kombineret webbaseret og telefonisk undersøgelse. Undersøgelsen startede med udsendelse af informationsbrev til respondenterne 30. august 2008. Telefonopfølgningen startede 8. september og telefoninterviewene sluttede 29. september. Undersøgelsen er således gennemført efter et fuldt gennemløb.

Der er tale om en repræsentativ undersøgelse med en nettostikprøve på 612 hhx-lærere og 505 stx-lærere. I alt besvarede 419 hhx-lærere og 429 stx-lærere spørgeskemaet hvilket giver svarprocenter på hhv. 69 og 85.

Der er gennemført krydskørsler med udvalgte spørgsmål og baggrundsvariablene anciennitet og fag. Via krydskørsler har det været muligt at isolere svarene fra de lærere der har angivet at de underviser i fremmedsprog. Det skal bemærkes at lærerne ikke har udtalt sig specifikt om fremmedsprog eller om fremmedsproglige kompetencer. Når der i rapporten refereres til at sproglærerne adskiller sig signifikant fra andre faggrupper, refereres der til et 0,05 signifikansniveau.

Talmateriale fra UNI-C Statistik & Analyse

Der er i evalueringen anvendt talmateriale fra UNI-C vedrørende fag, niveau og studieretninger. Tallene stammer fra følgende publikationer, der er tilgængelige på Undervisningsministeriets hjemmeside, www.uvm.dk:

- *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008*, UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008
- *Analyse af studenterne 2009 fra de 3-årige gymnasiale uddannelser (stx, hhx og htx)*. UNI-C Statistik & Analyse, 26. august 2008

EVA har foretaget yderligere analyser af det datamateriale der ligger til grund for *Oprettede studieretninger på de gymnasiale uddannelser 2008* i form af optællinger af kombinationer af fag og niveauer.

Data er indsamlet af UNI-C i perioden 15. februar – 10. april 2008 fra samtlige institutioner der udbyder hhx, htx og stx. Data handler om hvilke studieretninger og studieretningsfag institutio-

nerne har oprettet for den årgang af elever der påbegyndte en gymnasial uddannelse i sommeren 2007. Institutioner der har flere afdelinger, har indberettet separat for hver afdeling. Efterfølgende har UNI-C valideret data ved at kontakte institutioner hvor indberetningerne var mangelfulde eller forekom misvisende.

Hver institution har for samtlige studieretninger den har oprettet, indberettet hvilke fag der indgår i studieretningen, antal elever og klassebetegnelse. Derudover har institutionerne klassificeret hver studieretning efter hovedretning. På stx er studieretningerne f.eks. klassificerede efter om de er sproglige, naturvidenskabelige, samfundsvidenskabelige eller kunstneriske. Klassificering er imidlertid ikke særligt sigende, da en lang række studieretninger kan placeres inden for mere end en hovedretning. Oplysningerne om hvilke fag de enkelte studieretninger indeholder, vurderes derimod som værende valide, dels pga. den høje svarprocent (100 %) og dels pga. UNI-C's efterfølgende arbejde med at validere data.

UNI-C har ikke kunnet levere data om hvilke fag der indgår i studieretningsprojekterne. Desværre har det heller ikke været muligt at skaffe disse data på anden vis.

Endelig har EVA modtaget materiale fra Undervisningsministeriet vedrørende skolernes udbud af studieretninger, kunstneriske fag og andet fremmedsprog.

Skolebesøg

I august-september 2008 gennemførte EVA besøg på fire hhx-skoler og fire stx-skoler. De otte skoler var udvalgt så der var en geografisk spredning.

Skolebesøgene havde et dobbelt formål. Dels skulle de bidrage til EVA's samlede evaluering af reformen, dels skulle de bidrage til dokumentationsindsamlingen i forbindelse med evalueringerne af fremmedsprog på hhx og stx og af kunstneriske fag på stx og toårigt hf. Alle skolebesøg handlede derfor om generelle forhold vedrørende reform og reformimplementering. Desuden blev der sat specifik fokus på fremmedsprog. De besøgte skoler er:

Handelsskoler (hhx)

- BEC Business
- EUC Nord, hhx-afdelingen i Hjørring
- Handelsskolen Sjælland Syd, hhx-afdelingen i Vordingborg
- Skanderborg-Odder handelsskole

Almene gymnasier (stx)

- Nyborg Gymnasium
- Roskilde Gymnasium
- Silkeborg Gymnasium
- Struer Statsgymnasium

På hver skole blev der gennemført separate gruppeinterview med hhv. sproglærere og elever. Disse interview havde alene fokus på fremmedsprog. Desuden blev der gennemført interview med skolens ledelse hvor fremmedsprog blev drøftet sammen med andre temaer. EVA havde bedt om at elevgruppen blev sammensat således at forskellige studieretninger var repræsenteret. På interviewtidspunktet var eleverne lige startet i 2. eller 3.g, og de havde derfor ikke mulighed for at vurdere det samlede gymnasiale forløb. I interviewene har eleverne imidlertid en række bud på hvad de indtil videre har lært i deres gymnasiale uddannelse. EVA havde desuden bedt om at lærergruppen skulle repræsentere en faglig bredde inden for det fremmedsproglige fagområde.

Skolebesøgene har bidraget med et kvalitativt blik på reformen og underbygger og kvalificerer dermed det kvantitative materiale.

Aftagerinterview

Forud for skolebesøgene blev der foretaget telefoninterview med aftagere fra videregående uddannelser. I alt fem aftagere fra videregående uddannelser hvor fremmedsprog spiller en central rolle, er blevet interviewet. Følgende aftagere har bidraget gennem interviewene:

- Studieleder Aase Møller, Institut for Sprog og Erhvervskommunikation, Handelshøjskolen, Aarhus Universitet
- Studieleder Karsten Schou, Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet
- Tidligere studieleder Klaus Schulte, Kultur- og Sprogødestudier og Tysk, Roskilde Universitet
- Studieleder Merete Birkelund, Romanske sprog, Aarhus Universitet
- Studieleder Uwe Kjær Nissen, Institut for Sprog og Kommunikation, Syddansk Universitet.

Formålet med interviewene var at frembringe et eksternt perspektiv på fagområdet med særligt fokus på spørgsmålet om hvilke kompetencer aftagere ser som nødvendige og/eller relevante at eleverne har med fra deres gymnasiale uddannelse. Interviewene fandt sted i forsommeren 2008. Det er derfor centralt at bemærke at de interviewede aftagere ikke har modtaget studiestartere som er blevet studerende efter reformen.

Formålet med aftagerinterviewene har derfor ikke været at få vurderinger af hverken tidligere eller nuværende studiestartere, men at få generelle input til hvilke kompetencer det er godt at have med fra den gymnasiale uddannelse ved studiestart på en videregående uddannelse inden for det fremmedsprog. Interviewene har dermed bidraget til forberedelsen af skolebesøgene og fungerer desuden som perspektivering i forhold til de kompetencer som elever, lærere og ledere vurderer at studenterne får med sig fra gymnasiet. Det skal bemærkes at der ikke er tale om en repræsentativ eller udtømmende kortlægning af aftagernes syn på kompetencebehovene hos studiestartere.